

**Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка**

Галина ЛІЩИНСЬКА-КРАВЕЦЬ

ХУДОЖНЯ ВИШИВКА

Навчально-методичний посібник

ДРОГОБИЧ, 2010

Ліщинська-Кравець Г. Художня вишивка: практичні роботи: навч.-метод. посіб. Дрогобич: РВВ ДДПУ, 2010. 108 с.

Навчальний посібник „Художня вишивка” розроблено відповідно до програми навчальної дисципліни „Практикум з художньої обробки матеріалів”, для студентів спеціальності 6.010100 „Професійне навчання” та програми „Практикум у навчальних майстернях” для студентів спеціальності 6.010103 „ПМСО. Трудове навчання”.

У посібнику представлені методичні вказівки до виконання практичних робіт з художньої вишивки. Посібник містить короткі теоретичні відомості, завдання до практичної та самостійної робіт, а також питання для самоконтролю.

Методичний посібник призначений для викладачів і студентів педагогічних вищих навчальних закладів і може бути корисним учителям трудового навчання і керівникам художньо-прикладних гуртків.

Рекомендовано до друку вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол № 6 від 26.05.2010 р)

Відповідальний за випуск:

Рецензенти: Костів В.І. – канд. пед. наук, директор НДЦ „Педагогіка і психологія вищої школи” Інституту вищої освіти АПН України і Прикарпатського Національного університету імені Василя Стефаника.

Мельник Г. М. – канд. пед. наук, доцент, кафедри методики трудового і професійного навчання та декоративно-ужиткового мистецтва (Дрогобицький державний педагогічний університету ім. Івана Франка)

Головний редактор: Ірина Невмержицька

ЗМІСТ

Передмова

Загальні вказівки до організації практичних робіт

Методичні вказівки до виконання практичних робіт

Практична робота №1. Вишивка як вид народної художньої творчості. Способи переведення орнаментів на тканину

Практична робота № 2. Локальні особливості української народної вишивки. Складання колекції зразків народної вишивки

Практична робота № 3. Класифікація та технологія вишивальних швів. Технологія виконання початкових швів

Практична робота № 4. Поверхнево-нашивні рахункові техніки. Технологія виконання хрестикових швів

Практична робота № 5. Поверхнево-нашивні рахункові техніки. Технологія виконання швів: пряма та коса гладь, лиштва, виколювання, вирізування

Практична робота № 6. Поверхнево-нашивні рахункові техніки. Технологія виконання швів набірування, кафасор, поверхниця

Практична робота № 7. Поверхнево-нашивні рахункові техніки. Технологія виконання швів низинка, занизування

Практична робота №8. Техніки прозоро-рахункової групи. Способи обробки краю виробу

Практична робота №9. Техніки прозоро-рахункової групи

Практична робота №10. Види та технологія виконання малопоширених технік

Практична робота № 11. Види та технологія виконання поверхнево-нашивних не рахункових технік

Практична робота №12. Ажурна вишивка

Практична робота №13. Вишивка бісером, стеклярусом, блискітками

Практична робота №14. Крій та розміщення вишивки на виробах

Практична робота № 15. Опорядження вишитих виробів

Література.

Передмова

Вишивка – це орнаментальна скарбниця колективного генія. В ній втілено чудеса народної вигадки, фантазії – геометризований метод зображення краси землі, природи, сонця, людини. Художню вишивку можна назвати цілою скарбницею духовної культури, що притаманними їй специфічними способами відображає його національний характер. Дослідження вишивки розкриває важливі аспекти вираження в ній живописної, графічної і орнаментальної культури народу.

Навчально-методичний посібник „Художня вишивка” є складовою частиною навчально-методичного комплексу для навчання студентів інженерно-педагогічного факультету і містить методичні вказівки до виконання практичних робіт з художньої вишивки, програм „Практикум у навчальних майстернях” та „Практикум з художньої обробки матеріалів”. Зміст посібника спрямований на розвиток у студентів художньо-естетичних смаків, творчого ставлення до праці, глибокого розуміння технологічних особливостей створення декоративно-ужиткових виробів, формування стійких знань, спеціальних умінь і навичок художньої обробки матеріалів.

Значну частину посібника складають таблиці, інструкційні карти які доповнюють текст та показують технологію виконання тієї чи іншої техніки художньої вишивки, крім цього посібник містить картки-завдання для самостійної роботи. Користуючись даним посібником, студенти зможуть самостійно засвоїти технологію виконання швів української народної вишивки, розробляти орнаментальні композиції.

Загальні вказівки до виконання практичних робіт

Методичні вказівки до проведення практичних робіт розроблені відповідно до програми навчальної дисципліни „Практикум з художньої обробки матеріалів”, для студентів спеціальності 6.010100 „Професійне навчання” та програми „Практикум у навчальних майстернях” для студентів спеціальності 6.010103 „ПМСО. Трудове навчання”.

Практичні роботи є важливою складовою всього комплексу підготовки студентів і відіграють велику роль у вивченні методики та техніки виконання швів художньої вишивки; технологічних, фактурних, візуальних особливостей технік художнього вишивання та їх художньо-виражальних можливостей у матеріалізації орнаментальних, тематичних композицій.

Завдяки якісній організації, проведенню практичних робіт студенти повинні засвоїти техніки вишивання, виконувати робочий малюнок орнаменту із графічною подачею технік художнього вишивання для виконання в матеріалі; органічно поєднувати в орнаментах, тематичних композиціях вивчені техніки художнього вишивання на основі їх синтезу, відповідно технологічних, фактурно-візуальних ознак, кваліфіковано виконувати твори декоративно - ужиткового мистецтва, передаючи їх зміст, семантику, символіку, інші художньо-виражальні засоби техніками художнього вишивання; ознайомитись із способами створення художньо-конструкторського проекту майбутнього виробу; опрацьовувати мистецтвознавчу, науково та методичну літературу, постійно розвивати творчі здібності та розширювати світогляд.

Організація практичних робіт. Кожна практична робота подана за наступною структурою: тема; мета роботи; зміст роботи; обладнання; питання для підготовки до роботи; методичні вказівки до виконання

роботи; інструкційні карти, які необхідні для виконання роботи; завдання для самостійної роботи.

При виконанні практичних робіт студенти повинні бути забезпечені необхідними інструментами, зразками вишивок, дидактичним матеріалом.

На заняттях необхідно проводити інструктажі, спрямовані на осмислення студентами об'єктів праці, трудових процесів та засобів праці, формування раціональних прийомів виконання робіт.

Практичні роботи повинні викликати зацікавленість у студентів, сприяти розвитку в них самостійного мислення, любові до обраної професії вчителя трудового навчання.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ ПРАКТИЧНИХ РОБІТ

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 1.

Вишивка як вид народної художньої творчості.

Способи створення композицій

Мета: Ознайомити із історією вишивального мистецтва на Україні; організацією робочого місця. Навчити замальовувати орнаменти української вишивки та розробляти лінійні орнаментальні композиції.

Після виконання практичної роботи студент повинен:

знати: історію вишивального мистецтва України;

вміти: опрацьовувати мистецтвознавчу, наукову, технологічну та методичну літературу, замальовувати орнаменти української вишивки.

Обладнання: Вишиті вироби, предмети декоративно-ужиткового мистецтва, міліметровий папір, олівці, тканина полотняного переплетення, муліне або вовняні нитки, інструкційні картки, зразки швів.

Питання для підготовки до роботи:

1. Поясніть значення термінів „вишивка”, „вишивати” ?
2. Що називається рапортом ?
3. Що називається візерунком ?
4. Які види орнаментів ви знаєте ?
5. Прокоментуйте поняття натуральні, штучні, синтетичні тканини ?
6. Історія розвитку вишивки на території України?
7. Яких майстрів народної творчості ви знаєте?

Методичні вказівки до роботи

Заняття проводимо використовуючи інтерактивний тип уроку „навчаючись учусь”. Мотивація навчальної діяльності проводиться шляхом опрацювання літератури по декоративно-ужитковому мистецтву.

Ознайомити з переліком літератури де можна знайти інформацію про види народних промислів, історію розвитку, регіональні особливості, колористика народної вишивки. Підготувати доповідь з перелічених питань.

Методом „Мікрофон” повідомити підготовлені питання.

Розглянути зразки вишивок. Визначити тип орнаменту, рапорт узору.

Ознайомитись з графічним зображенням та умовним позначенням швів української народної вишивки(Інструкційна карта 1).

Перевести узор на тканину:

- за допомогою копіру вального паперу;
- за допомогою прозорого паперу;
- на міліметровий папір.

На основі запропонованих елементів розробити композицію.

Теоретичні відомості

Історія розвитку української народної вишивки.

Вишивка - найпоширеніший вид народного декоративно-прикладного мистецтва, орнаментальне або сюжетне зображення на тканинах, шкірі, повсті, виконане різними ручними або машинними швами.

Про існування вишивок на території сучасних українських земель в давні часи свідчать стародавні історики, зокрема Геродот, та різні матеріали, археологічних розкопок. Так, у могилах перших століть нашої

ери були знайдені залишки вовняного одягу, прикрашеного багатоколірними вишивками. На знайдених зразках вишивок видно червоний і жовтий кольори.

На різьбленому триптиху IV ст. «варвари» - слов'яни, які підносять дари імператору Констанцію, зображені в одязі, багато прикрашеному вишивкою, узори склалися з сітки ромбів.

Сорочки з вишитою до пояса манишкою бачимо на срібних чоловічих фігурках VI ст. з Мартинівського скарбу на Черкащині, а також на бронзовій статуєтці з околиць Хорола на Полтавщині, яка належить до VI- VII ст. н. е.

Вишиті сорочки такого ж типу існували і в період Київської Русі, про що свідчить срібний браслет роботи київських майстрів з так званого Тверського скарбу з зображенням чоловічої постаті. Масове розповсюдження вишивок на чоловічому одязі підтверджується літописами, а також зображеннями на фресках Софійського собору у Києві. Є відомості про запровадження княгинею Анною Мономахівною навчання вишивальному мистецтву в монастирських школах.

На широке застосування вишивки в древньоруському побуті вказують, зокрема, оповідання араба Ібн-Фадлана про слов'яно-руський похоронний обряд, в якому згадується, що лавку, виготовлену для погребної церемонії, вкривали вишитими килимами.

Про існування вишивки на території сучасних південноукраїнських земель свідчать численні «кам'яні баби» (X-XI ст.), на яких чітко позначені вишивки на уставках, манжетах та подолах одягу. Зображений на них геометричний узор, переходячи від покоління до покоління, зберігся до наших днів і зустрічається в сучасних народних вишивках.

На ряді тканин, що збереглися у вигляді невеликих фрагментів, добутих під час розкопок Десятинної церкви у Києві, виразно виступають

вишивані узори на зразок рядків ламаних ліній, сітки ромбів, «есів» та подвійних кружечків. На деяких з них, наприклад на фрагменті з узорами «есів», ясно позначається техніка вишивання -ланцюжка.

З поховання X-XI ст. біля с. Городниці над Дністром видобуте шите «чільце» - налобник - прикраса жіночого одягу. Головний геометричний елемент цього узору також часто зустрічається в сучасній народній вишивці.

До нас не дійшло жодної пам'ятки української народної вишивки XVI ст. Деякі відомості про неї дає тогочасний церковний живопис. На іконах XV, а особливо XVI ст. ми бачимо узори народних тканин та вишивок, що прикрашають плати, скатерки, убруси, деталі одягів. Вишивані узори складаються з рядків ламаних смужок та сітки ромбиків з цяткою або геометричною фігуркою в центрі кожного ромбика. На одній з суконь вони мають тридільне розміщення - посередині широка смуга геометричного узору, а по краях вузькі бордюри із схематичними зображеннями гілки. Край плати завершують густі стібки контрастних кольорів, гра яких немов імітує самоцвіти.

На іконі «Страшного суду» в с. Трушевичах у Галичині (XVI ст.) вміщено зображення шинкарки в народному костюмі. Її очіпок, манжети, уставки сорочки, передник прикрашені вишивками, що своїм характером майже не відрізняються від вишивок народного одягу XIX ст. у тій же місцевості. Все це свідчить, що уже здавна вишивка мала значне поширення в народному побуті.

З XVII-XVIII ст. збереглося немало відомостей та оригінальних пам'яток народного вишивання. У XVII ст. вишивка збагатилася рослинним орнаментом, який розвинувся в усіх галузях декоративного мистецтва. Про це свідчить найстарша датована пам'ятка української народної вишивки - фрагмент рушника (1673 р.), що відзначається

багатством узору і високою культурою виконання. Докладні відомості про різні види вишивок дають нам описи та реєстри козацько - старшинського майна.

Найвизначнішою пам'яткою прикладного мистецтва XVIII ст. є вишита бавовняною ниткою технікою дрібного хрестика скатерть, прикрашена багатим стилізованим рослинним орнаментом. Середина, кутки і вузький край скатерті оздоблені узором дрібних гілок. На боках - великі букети та окремі квіти. Весь узор сильно геометризований.

Не менш цікавим зразком вишивки того часу є шапки гетьманів Богдана Хмельницького та Данила Апостола. Вся поверхня їх густо вишита гладдю стилізованими квітами, що нагадують гвоздики і тюльпани.

Малюнки А. Ригельмана, які належать до 80-х років XVIII ст., детально знайомлять нас з костюмами різних верств тодішнього українського суспільства, а також з народними вишивками, що за своїм розташуванням, композиційним ладом та узорами в значній мірі близькі до вишивок сучасного народного одягу.

Деякі дані про народні вишивки на чоловічих сорочках XVII-XVIII ст. знаходимо на народних картинах, що зображують козака Мамаю. Так, на одній з них бачимо край відкладного коміра та широкий рукав, вишиті узором з сітки, ромбиків та зубчиків.

Ці далеко не повні відомості про народну вишивку XV -XVIII ст. дають можливість зробити висновок про те, що вона мала велике поширення і що переважали в ній узорі геометричного малюнка. Рослинна ж орнаментика набуває розвитку тільки в XVII та XVIII ст. і головним чином в оздобленні декоративних тканин – рушників і скатерок.

На відміну від попереднього періоду пам'ятки народної вишивки XIX – початку XX ст. збереглися в значній кількості і з усіх районів

України. З розвитком капіталістичних відносин у другій половині ХІХ – на початку ХХ ст. у деяких районах вишивка виходить за рамки хатнього промислу і набуває форми кустарної промисловості, в якій безземельне та малоземельне селянство шукало допоміжного заробітку. Відповідно до невисокого художнього смаку замовників вишивки подекуди виконувалися за низькопробними альбомними зразками і втратили свою безпосередність і чистоту народного орнаменту.

В 70-х роках ХІХ ст. прогресивні громадські кола звернули увагу на високу художню цінність народних українських вишивок. Починається їх колекціонування та вивчення. Після першої кустарної виставки, що відбувалася в Петербурзі у 1902р., вироби українських вишивальниць знайшли збут за кордоном (Англія, Німеччина, Данія). Не раз одержували вони нагороди як на російських, так і на закордонних виставках.

Прогресивна частина земства мала на меті затримати занепад та відновити традиції і художню якість народних вишивок. Зокрема, були організовані школи і курси. Однак ці заходи не дали помітних наслідків і не змогли оборонити народну вишивку від міщанського безсмаку та антихудожніх впливів тодішньої фабричної продукції.

До питання відродження і популяризації народної вишивки науковці повернулись з проголошенням Незалежності України. У цей час починається відродження мистецьких центрів, починають звертати увагу на збереження регіональних особливостей української народної вишивки.

Художня якість вишивки великою мірою залежить від композиції малюнка – творчого поєднання різних елементів узору, але однакових за змістом, кольором, формою композиція малюнка для вишивки повинна відповідати багатьом вимогам. Насамперед вона залежить від призначення і форми оздоблювального виробу, якості матеріалу. Не можна, наприклад, оздоблювати легкі тканини важкою, щільною вишивкою. Узор вишивки

повинен відповідати характеру переплетення ниток і роду волокон тканини, а сама вишивка – художнім вимогам до даного виробу. Вона в жодному разі не повинна заважати його практичному призначенню і в той же час має прикрашати виріб. Слід урахувати, що кожний виріб потребує свого особливого композиційного рішення.

Для композиції вишивки особливо характерна орнаментальність.

Узор або візерунок – це малюнок, який складається з поєднання окремих елементів – мотивів, кольорів та їхніх відтінків, розташованих у певному порядку.

Послідовне повторення мотивів або цілої їх групи створює *орнамент*.

За зовнішнім виглядом мотиви, які використовуються на вишитих виробках, бувають *геометричними, рослинними, зооморфними, антропоморфними*.

Поширеними геометричними мотивами є хрест, круг, коло, квадрат.

До мотивів рослинного світу належать: меандр, овес, косиці, хміль, виноград.

До мотивів тваринного світу належать: вуж, в'юни, раки, сови.

Антропоморфний орнамент – це стилізоване зображення силуетів людини.

Існує декілька основних правил композиційної побудови орнаменту для вишивки:

- деталі, з яких складається орнамент, повинні відповідати основній темі;

- для побудови орнаменту насамперед треба знайти композиційний центр – визначити ту частину оздоблюваного виробу, яка повинна найбільше привертати до себе увагу;

- треба чітко дотримуватись пропорцій елементів між собою і оздоблювальною площиною предмета.

Основою кожного орнаменту є симетрія – повторення в певному порядку одного елемента чи їх групи. Симетрія має кілька видів:

а) дзеркальне відображення – коли всі частини, розміщені справа від певної лінії, точно повторюються зліва від неї;

б) осьова – вид симетрії, коли один елемент або група їх повторюється через певний проміжок по прямій чи кривій лінії. Самі елементи можуть і не мати симетрії.

Більшість же природних форм є асиметричними, тобто не мають чіткої та послідовної організації. Асиметричні композиції динамічніші. Асиметрія поширена в малюнках для виготовлення хусток, шарфів, купонів для суконь.

У малюнках слід дотримуватись рівноваги, тобто сума елементів, ліній і фарб в одній частині узору повинна урівноважуватися з другою частиною, навіть коли вони не перебувають між собою у стані дзеркальної симетрії. На орнамент впливає також закон ритму – порядок чергування елементів або їх груп у малюнку.

Технічний малюнок призначений для того, щоб вишивальниця вміла перезняти або відтворити узор вишивки у відповідному кольорі. Для відтворення перезняття або компоновки рахунковими техніками певного узору використовують міліметровий папір з різною величиною сітки. На міліметровому папері одна клітка сітки відповідає одному хресту, солов'їному вічку, стовпчику, лиштві, стібку набірування тощо. А інколи одна клітинка – це одна нитка тканини. На міліметровому папері можна точно відобразити рахункові техніки відповідно до будови тканини.

Не рахункові техніки відтворюють на папері без сіток за допомогою різних способів, що використовуються під час нанесення малюнка на тканину (трафарет, калька).

Завдання для самостійної роботи:

1. Ознайомитись з науковою літературою з навчальної дисципліни.
2. Провести дослідження про поширенні народні ремесла у регіоні та народних майстрів.
3. Підготувати доповідь про художні особливості народної вишивки свого регіону.
4. Підготувати реферат на тему „Дослідники української вишивки”

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 2

Локальні особливості української народної вишивки. Складання колекції зразків народної вишивки

Мета: Ознайомитись із локальними, художніми особливостями української народної вишивки. Навчитись опрацьовувати колекції зразків народної вишивки.

Після виконання практичної роботи студент повинен:

- *знати:* локальні особливості української вишивки, типологію вишитих виробів;

- *вміти:* опрацьовувати зразки народної вишивки, замальовувати орнаменти української вишивки.

Обладнання: зразки вишивок, альбом «Українська народна вишивка».

Питання для самопідготовки:

1. Охарактеризуйте орнаментику української народної вишивки.
2. Які мотиви належать до рослинного орнаменту?
3. Які мотиви належать до тваринного орнаменту?
4. Назвіть основні властивості кольорів?
5. Назвіть принципи орнаментальних композицій.
6. Назвіть дослідників українського народного костюма.

Методичні вказівки для виконання практичної роботи

Розглянути роздані картки вишивок різних регіонів України

Визначити спільні риси та відмінності у зразках.

Охарактеризувати орнаментику та колористику вишивки різних регіонів України.

Розробити орнаментальну композицію виробу, яка б відображала певний регіон України.

Теоретичні відомості

Українська вишивка, при великій різноманітності місцевих особливостей відзначаються загальними рисами, характерними для українського мистецтва. Різниці виявляються тільки у композиції орнаменту, колористиці й способі вишивання.

Середнє Подніпров'я

Цей етнографічний регіон - етнічне і історичне ядро України - охоплює побережжя середньої течії Дніпра та прилеглі території Лівобережжя і Правобережжя, а саме: сучасні області Київську (без північних районів), Черкаську (без Уманщини), Полтавську, Кіровоградську, Дніпропетровську (без південних районів), південну частину Чернігівської, південну частину Сумської та північні райони Запорізької областей.

Для Київщини характерні вишивки з геометричними або рослинними стилізованими орнаментами, оригінально і складно побудованими. Звичайно вони червоної краски з чорним, іноді з малою домішкою жовтої. Білі вишивки мають часто вкраплення чорної і червоної краски. Цікаві є київські мережки так звані затяганки, які обводяться мережкою «ляхівкою» і «верхоплутом». Художня гладь Київщини виконується спеціальною технікою, площина узору суцільно зашита. Вишивають у гармонійному, делікатному підборі красок з додатком золотої і срібної нитки. Підрізникові гапти відрізняються від художньої гладі тим, що деякі площини узору не суцільно зашиті. Техніки вишивання Київщини - гладь, хрестик, набирування, стебнівка, шов поза голку і мережка.

Відомими є полтавські рушники, вишиті червоною, зрідка синьою краскою, з багатою символікою, що датується часів дохристиянської ери. Рушники, крім червоної, мають трохи синьої краски.

Черкаси мають більшість вишивок, виконаних набіруванням вузькими смугами. Крім червоної і чорної є ще жовта й біла краски ниток. Стрічається теж вишивки подібні до сусідніх київських чи полтавських.

Рис.1.Вишивка Середнього Подніпров'я

Слобожанщина

Цей етнографічний район обіймає територію Харківської області, східну смугу Сумської (до р.Сейму), північну смугу Донецької (до р. Бахмутки) та Луганської областей. Проте, державні кордони не відображають справжніх етнографічних меж регіону. Значна частина населення південно-східної смуги Воронежської (правобережжя Дону від м. Коротянка до м. Богучара, р. Підгірної з м. Калач на лівому березі Дону)

та Белгородської областей південної смуги Курської області зберігають риси етнографічної спільності з українцями Слобожанщини.

Слобожанщина знана з однокольорових вишивок технікою вирізування у поєднанню з настилуванням, виколом, зерновим виводом, хрестиком, мережкою, шитих небіленою або білою ниткою. Вишивають теж настилуванням у тональному підборі двох, трьох кольорів - синього і голубого, жовтавого і коричневого. Червоно-чорні хрестикові вишивки мають у більшості рослинні мотиви.

Рис.2.Вишивки Слобожанщини.

Причорномор'я та Приазов'я

До цієї етнографічної зони входять південні області України: Запорізька (південні райони), Херсонська, Миколаївська, Одеська, Донецька та Луганська (без північних районів), Крим. Однак сучасні державні кордони не відповідають етнографічним межах. Так, історична область Кубань (нині Краснодарський край Росії), утворена у кінці XVIII ст. Чорноморським козацтвом після зруйнування Запорозької Січі, залишається донині заселеною українцями, які зберігають мову, звичаї, обряди і традиційний стрій. Український народний Кубанський хор найкраще репрезентує образ Кубані перед усім світом.

Вишивка населення Українського Причорномор'я та Приазов'я за своїми стильовими ознаками має багато спільних рис з традиційним строєм Наддніпрянщини та Слобожанщини. Особливий вплив на декорування убрання цього регіону, як і на побут та спосіб життя взагалі, мало козацтво і козацький стрій.

Орнамент вишивок Слобожанщини в роді складної плетінки зі стилізованими рослинними мотивами у виді дерева життя. Вишивалося сухозліткою, це є золотим дротиком, скрученим спіралью без нитяної основи. Виконувалося технікою у «прикріп». У деталях вживана груба шовкова нитка, також перли і металеві бляшки. Крім золотої краски стрічаємо срібну, червону і синю.

Вишивки мають у більшості сіро-білі або коричневі кольори з малими домішками жовтої і червоної краски. Виконуються технікою гладі із зерновим виводом, мережками, вирізуванням і іншими стібками, знаними з Придніпров'я з малими змінами.

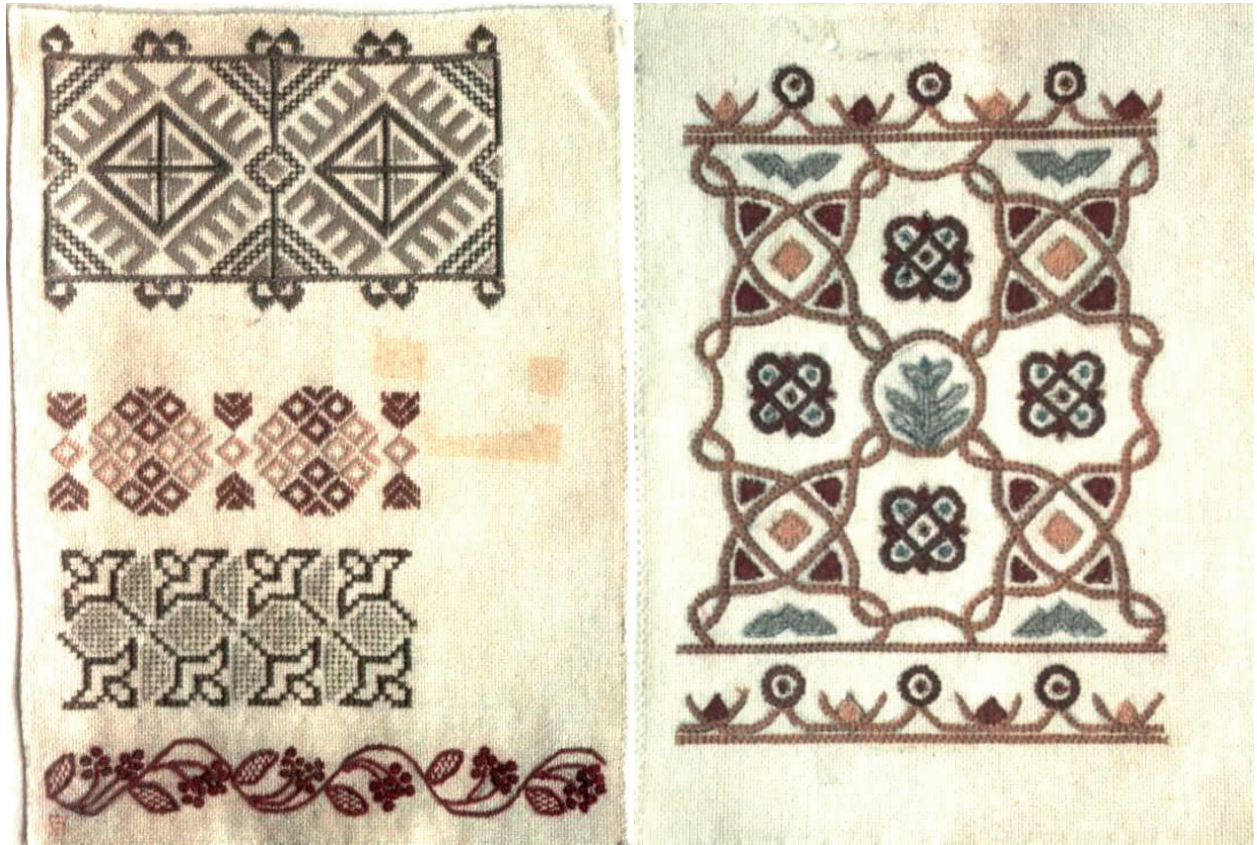

Рис.3.Вишивки Причорномор'я та Призов'я

Полісся

Полісся - історико-етнографічна зона, яка в нинішніх межах України охоплює північні райони Сумської, Чернігівської (Східне Полісся), Київської, Житомирської (Центральне Полісся), Рівненської, Волинської (Західне Полісся) областей. Північна межа проходить по кордону з Білоруссю і Росією, південна - по лінії Володимир-Волинський, Луцьк, Рівне, Новоград-Волинський, Київ, Ніжин, вздовж річки Сейм до кордону України з Росією. Державні кордони розділили етнографічний регіон і частина його знаходиться у Білорусі й Росії.

Для поліських вишивок характерні спрощено-геометричні узори - як рядки ромбів або восьмикутної зірки у різних комбінаціях. Основним кольором є червоний. По боках узору, часом по середині, переходить

чорна або синя смужка в одну або дві нитки. Вишивають технікою занизування чи заволокання. Чернігівщина має узори, виконані гладдю, хрестиками, набіруванням, мережкою і вирізуванням. В одному узорі бачимо різні комбінації техніки, що дає цікаві ефекти.

У старовинних вишивках стрічається багато білих узорів з червоними і жовтими вкраплюваннями. Що більше, мережки, якими обводять узор, мають червону серединку. Стрічаються також узори, вишивані набіруванням. Орнамент їх завжди геометричний, суцільно зашитий дрібними стібками.

Рис.4. Вишивки Полісся

Волинь.

Цей етнографічний регіон охоплює південні райони теперішніх Волинської, Рівненської, Житомирської областей та північні райони Тернопільської (по м. Вишневець) і північні райони Хмельницької областей. Він простягнувся видовженою смугою між Поліссям і Поділлям. Таке географічне положення визначило і його етнографічну спорідненість з сусідніми регіонами.

Рис.5.Вишивки Волині

Вишивки Волині дещо подібні до сусідських поліських. Мають спрощено-геометричні узори, але є багато з рослинним орнаментом. Вишивку виконують різними техніками - як хрестиками, настилом, стебнівкою, низом і заволокуванням. Кольори і вишивки - в більшості червоно-чорний. Житомир має вишивки подібні до сусідських. Різниця у вишивках хрестиком, які то узори вишивають грубою ниткою - що надає рельєфності. Узори вишиті білими нитками обводять червоними або чорними нитками, чорні узори обводять червоними, а червоні чорними нитками.

Поділля

Цей етнографічний регіон обіймає територію теперішніх областей Тернопільської, Хмельницької (без північних районів), Вінницької, частково Черкаської (Уманщину) і ті райони Чернівецької, які розташовані на межі з Тернопільщиною і Хмельниччиною.

Східне Поділля має геометричні узори дуже стилізовані. Серед численних видів техніки вишивання головне місце займає низинне шиття, стебнівка й хрестики. Кількість кольорів обмежена; є багато вишивок однокольорових - чорних або червоних, або шитих невибіленою ниткою. Трапляються дво- або трикольорові вишивки і червоно-чорні, червоно-сині, часом з додатком жовтого. Весільні сорочки вишивають білою ниткою з домішкою золотої і срібної.

У південній частині Поділля вишивають вовною чорної або темно-червоної краски згущеним стібком, так званим кучерявим або коциком. Нитки ці є з овечої вовни. Крім чорної і червоної краски зустрічаємо малі додатки жовтої та зеленої красок. Низинкові узори Поділля вирізняються так званим завертаним низом, де більші площини одного кольору є прикріплювані до тканини. Коропецькі і Бучацькі вишивки мають ясніші

кольори - більше яскраво червоної, зеленої і жовтої красок. Техніка, специфічна для тих околиць - це виколка медяники, яку шують колесом і обводять чорною ниткою.

Рис.6. Вишивки Поділля

Опілля

Низовинна частина Львівської області називається Опіллям. В цьому етнографічному регіоні виділимо вбрання м. Львова та його передмість, стрій північних районів Львівської області та костюм самобутнього етнографічного району - Яворівщини, який охоплює Яворівський адміністративний район, частину території сусідніх з ним Жовківського, Пустомитівського і Городоцького районів. Опілля належить до Галичини, яка є історичною територією України і містить в собі кілька етнографічних регіонів, об'єднаних спільною історичною долею.

Вишивка Яворівщини тягнеться густими смугами або рідким стібом - скаканка. Між рядками смужок набірування ідуть рядки кривульок, і ромбиків, виконаних хрестиками та гладдю. Первісна краса вишивок є червоно-чорна або жовто-золота. Пізніше дійшли синя і зелена. Вишивка головного убору бавниці є виконана набіруванням, густо зашита і багатокольорова. Вишивки Сокальщини знаменні тим, що у більшості виконані чорними нитками, хрестиком і стебнівкою. Рослинний орнамент поруч з геометричним тягнеться поздовжними або укісними смугами. Частково зашите тло чорними нитками прояснюють тонкі проясніти полотна або невеличкі додатки червоної, жовтої або синьої красок.

Рис.7. Вишивки Опіля (Яворівщина)

Бойківщина

Цей етнографічний регіон України знаходиться в гірській системі західної частини Українських Карпат. За адміністративно-територіальним поділом він охоплює південно-західну частину Рожнятівського і Долинський райони Івано-Франківської області; Сколівський, Турківський, південну смугу Стрийського, Дрогобицького, Самбірського та більшу частину Старосамбірського районів Львівської області; північну смугу Міжгірського і Великоберезнянського та Воловецький райони Закарпатської області.

Рис.8.Вишивки Бойківщини

Бойківщина має узори у вигляді поперечних смуг, смуги у вигляді ламаних ліній або рослинні згеометризовані узори. Легке мереживо зубчиків, піврозеток або квіток замикає центральний взір з двох боків. Основні кольори: синій або чорний, рідше червоний. До основних кольорів додається червоний, жовтий, рідше зелений. Оригінальні вишивки Бойківщини є виконані на збираних (зморщка) так звані «рамах». Зрамовання виконується двома голками рівночасно. Одною протягається нитку як при тканні, стягається, а другою голкою вишивається по стягнених різні узори гладєвим стібом. Таке вишивання називають сотанє.

Покуття

Покуття - історико-етнографічний регіон, північною границею якого є р. Дністер; північно-західна границя проходить уздовж річок Бистриця та Бистриця-Солотвинська - до смт. Солотвино, а потім повертає на південний схід через населені пункти Бабче, Молодилів, Пнів, Надвірну, Лоєву, Добротів, Чорний Потік, а далі проходить через Великий і Малий Ключів, Княздвір (тепер Верхнє і Нижнє), Трач, Рожнів, Новоселицю до р. Черемош, утворюючи південно-західну та південну межі. До складу Покуття включаються всі населені пункти сучасних районів Івано-Франківської області: Городенківського, Коломийського, Снятинського, Тисменицького, Тлумацького, більшість поселень Богородчанського і Надвірнянського та окремі поселення Галицького і Косівського районів.

Покуття знане з чудових вишивок на кінцях головного убору «наміток». Вишиті вони суцільно червоною гладдю поряд з невеликим додатком жовтої і чорної ниток. Багато є вишивок білою або небіленою ниткою - технікою гладі, виколом і зерновим виводом - затяганкою. Кожна вишивка обведена мережками. Кольорові вишивки нагадують

подільські, але мають ясніші кольори. Ці вишивки шиють у більшості хрестиком і також кучерявим стібом з додатком срібної нитки.

Рис.9. Вишивки Покуття

Буковина

Історико-етнографічний регіон, що обіймає територію сучасної Чернівецької області. Це регіон, етнографічні особливості якого тісно пов'язані із географічним положенням пограниччя української землі.

Буковинська вишивка вирізняється своєю легкістю та прозорістю мотивів і їх розміщенням. Найпопулярніші вишивки виконані стебнівкою, хрестиком і гладдю. Є багато вишивок, виконаних низинкою, морщинкою, верхоплутом. Різноманітність виконання вишивок пояснюють тим, що сусідні околиці впливають на техніку вишивання, однак вони відрізняються від сусідніх легкістю та прозорістю. Підставова краска є чорна і біла; до них додається кармазинова, цитринова, синя і зелена - ці дві у двох відтінках. Часами додають срібну і золоту нитку.

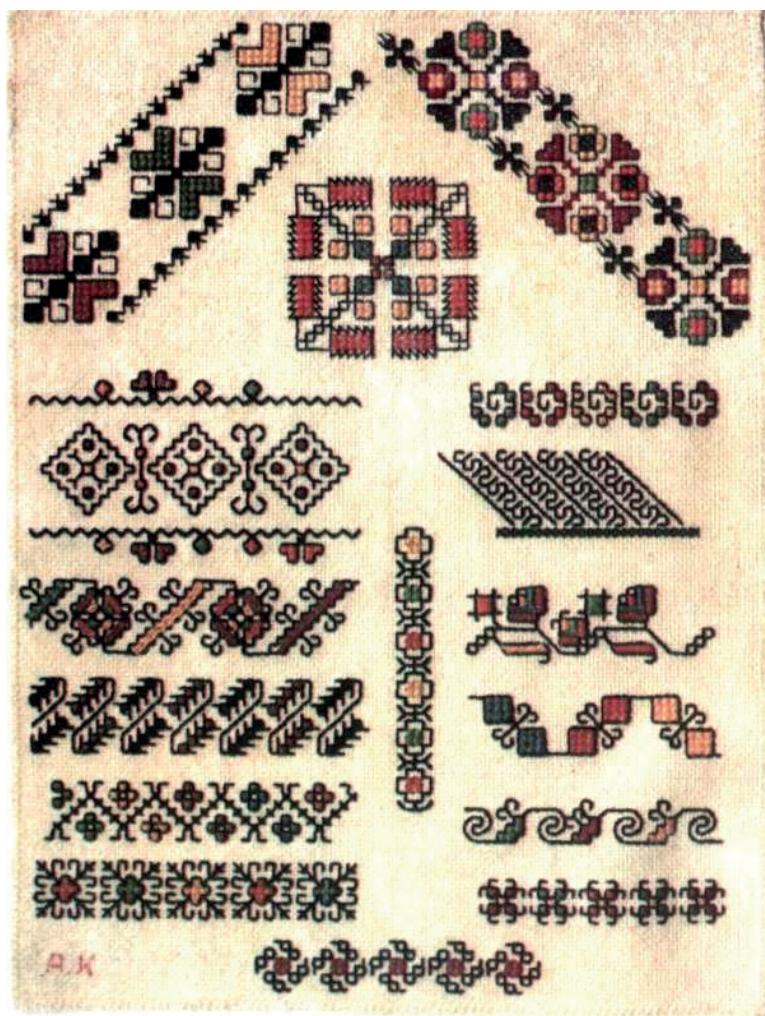

Рис.10. Вишивки Буковини

Лемківщина

Історико-етнографічна зона, розташована на схилах Низьких Бескидів Карпат між річками Сяном і Попрадом та на заході від річки Уж.

За нинішнім територіально-адміністративним поділом лемки обіймають в Україні Великоберезнян-ський, Перечинський і частково Свалявський, Іршавський, Мукачівський та Ужгородський райони Закарпатської області.

Рис.11.Вишивки Лемківщини

Традиційною краскою Лемківщини є червона з невеликим додатком синьої або чорної. Техніка вишивання у більшості хрестикова, часом зустрічаємо стебнівку, ланцюжок і стібок поза голку. Узор вишивки тягнеться вузькими смугами. Цілість вишивки робить делікатне вражіння. Оригінальні узори вишивані на хустках. Узор в роді стилізованої гілки з трьома або більше галузками, завершеної квіткою. Вишивають її ланцюжковим стібком.

Гуцульщина

Цей етнографічний регіон охоплює гірські райони Івано-Франківської й Чернівецької областей та Рахівський район Закарпатської області. Історична доля Гуцульщини невіддільна від історії всієї України, тісно злита з Галичиною.

Рис.12.Вишивки Гуцульщини

Гуцульські вишивки в більшості виконані низзю, деякі хрестиками. Кожне село на Гуцульщині має своєрідні узори і кольори.

ВОРОХТА має низинку, гладь і хрестики. Тло вишивок є вишневе, розкрашення жовте і зелене. Вишивки гладдю крім вишневого, мають багато чорного кольору з додатком трьох відтінків жовтого і трохи

яскраво зеленого. Хрестикові вишивки розводять чорним, виповняють вишневим, помідоровим і зеленим.

МИКУЛИЧИН має вишивки переважно низинкою зашиті нитками яскраво жовтого та зеленого кольору.

КОСМАЦЬКІ вишивки виконуються густим, без просвітів тла, дрібним хрестиком у яскраво червоно-золотистому колориті. Уведені у невеликій кількості чорні й зелені нитки служать до підкреслення основних кольорів: червоного, оранжевого і жовтого.

Закарпаття

У відповідності до сучасного державного і адміністративно-територіального поділу межі цього регіону співвідносяться з межами Закарпатської області України. Значна їх частина тягнеться по державному кордоні України: на Півдні - з Румунією, на Південному Заході - з Угорщиною, на Заході - з Словаччиною, на Північному Заході - з Польщею, на Півночі - з Львівською, на Сході - з Івано-Франківською областями України.

Закарпаття має різного виду вишивки. Вигляд і виконання дуже подібні до вишивок карпатських сусідів. Зауважується впливи лемківські, бойківські, гуцульські, буковинські і навіть мадярські. Різниця тільки у розміщеннях узорів на рукавах і хустках. Типовими є великі ромби отримані вузькими смугами на рукавах жіночих сорочок.

Рис.13.Вишивки Закарпаття

Завдання для самостійної роботи:

1. Замалювати зразки вишивок свого регіону.
2. Проаналізувати колористику та орнаментику вишивки свого регіону.
3. Підготувати доповідь про локальні особливості вишивки свого регіону.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №3

Класифікація та технологія вишивальних швів.

Початкові шви

Мета: Ознайомлення з класифікацією швів української вишивки; матеріалом та інструментами, необхідними для роботи; видами початкових швів та технічними вимогами до їх виконання.

Після виконання практичної роботи студент повинен:

знати: класифікацію швів української вишивки, вимоги до підготовки ниток та тканини для вишивання;

вміти: опрацьовувати мистецтвознавчу, наукову, технологічну та методичну літературу; добирати матеріали та інструменти для вишивання; виконувати зразки початкових швів.

Обладнання: Тканина полотняного переплетення, нитки, голки, ножиці, зразки узорів вишитих початковими швами.

Питання для підготовки до роботи:

1. Назвіть інструменти та пристосування для вишивання.
2. Які види швів ви знаєте?
3. Які матеріали використовують у вишивальному виробництві?
4. Охарактеризуйте правильну організацію робочого місця вишивальниці.
5. Які шви відносимо до початкових?

Методичні вказівки до роботи

Ознайомитись з класифікацією швів української народної вишивки.

Ознайомитись з умовними позначенням швів.

Вивчити способи закріплення вишивальної нитки на тканині.

Підготувати тренувальний рушничок для виконання зразків швів або клаптики тканини розміром 15 x 10 см.

Виконати початкові шви згідно з технологічними вимогами 10 см. завдовжки кожний: уперед голкою, за голкою, козлик, стебловий, тамбурний, петельний.

Виконати згідно з технологічними вимогами шов бігунець, 10см. завдовжки.

Теоретичні відомості

Види швів та їх класифікація.

Вирішальне значення і вплив на характер орнаментальних мотивів мають шви, так звані „техніки”, яких в Україні налічується понад 100. При оздобленні виробів (рушників, серветок, одягу) українською народною вишивкою найчастіше використовують не один шов, а декілька. Однак це зовсім не означає, що шви можна використовувати у будь-якому поєднанні. Адже шви повинні гармонійно доповнювати один одного і не порушувати цілісності й краси вишивки.

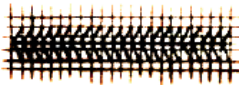

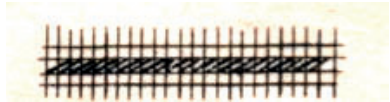

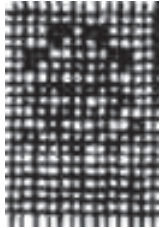
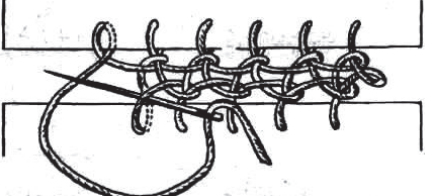
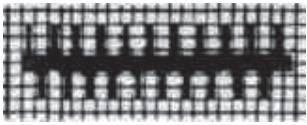
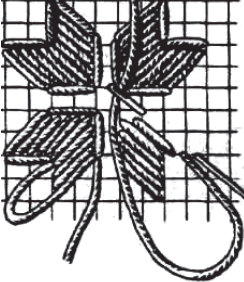
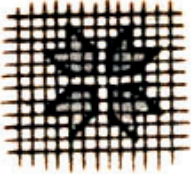

За призначенням шви поділяються на:

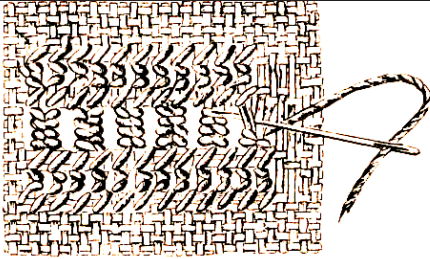
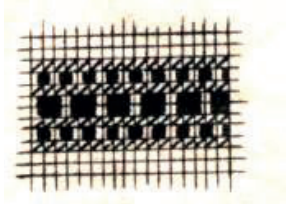
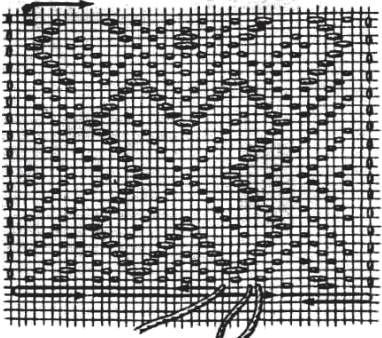
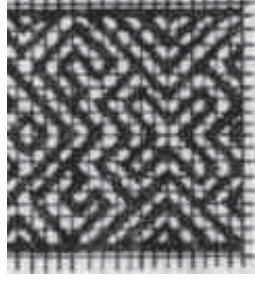
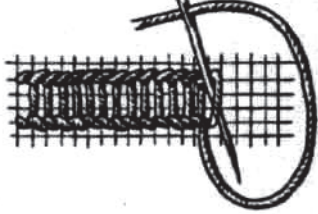

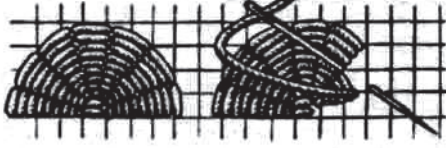

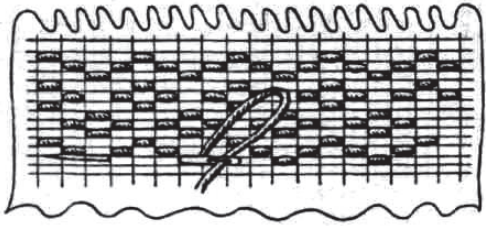
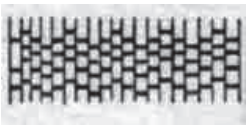
- з'єднувальні, за їх допомогою з'єднують окремі частини тканин;
- закріплювальні, які застосовують як для з'єднання окремих деталей виробу і закріплення країв, так і для оздоблення виробів. Їх називають також декоративними.

За методом нанесення стібків на основу шва поділяють на одно- й двосторонні. В односторонніх швах узор має однаковий вигляд з обох боків тканини: лицьового і зворотного.

За способом виконання вишивки шви поділяються на лічильні та вільні. Лічильними називають вишивки переважно геометричних орнаментів, які використовуються за точним рахунком ниток на тканині.

Інструкційна карта № 1. Техніки української вишивки

Назва	Зображення	Умовне позначення
Пів хрест		
Хрест		
Ретязь		
За голку		
Стебнівка		
Змережування		
Гладь пряма		
Гладь контуром		

Мережка стовпчик		
Низинка		
Городецький шов „вужики”		
Городецький шов „півмісячки”		
Заволікування		
Брижування		

Вільними – ті, які використовують за наміченими контурами узорів, округлених та криволінійних форм.

За технікою виконання шви поділяють на ажурні та глухі. Ажурні вишивки виконуються по тканині, частина якої вирізана, глухими називаються вишивки по цілій тканині.

В.Радкевич та Г.Пашенко пропонують наступну класифікація вишивальних швів: початкові шви; техніки прозоро-рахункової групи;

поверхнево-нашивні рахункові техніки; поверхнево-нашивні нерахункові техніки; аплікація; вишивка бісером, стеклярусом, блискітками.

До початкових швів належать: уперед голкою, за голкою, стебловий, козлик, тамбурний, петельний, петельний крайовий. Швом уперед голку виконують двобічну стебнівку, насипку, збирання, занизування, низинку.

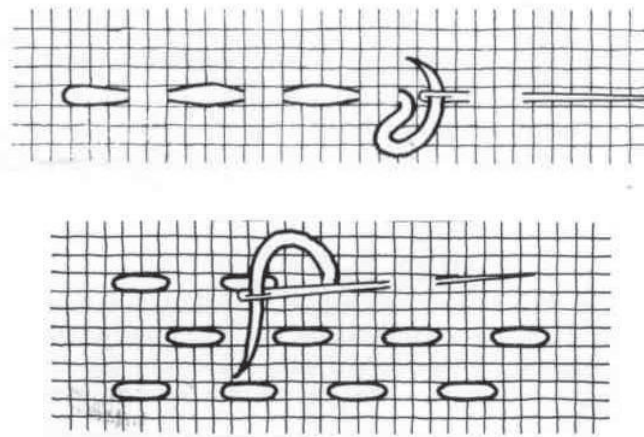

Рис. 1. Вишивання шва уперед голку.

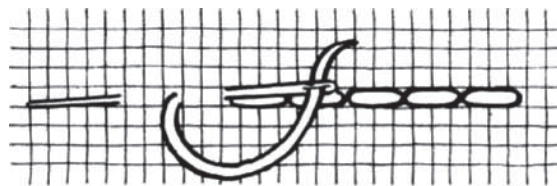

Рис.2. Вишивання шва за голку

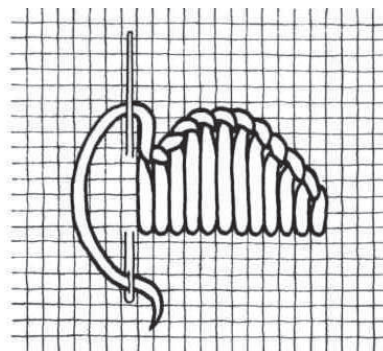

Рис.3. Вишивання петельного шва

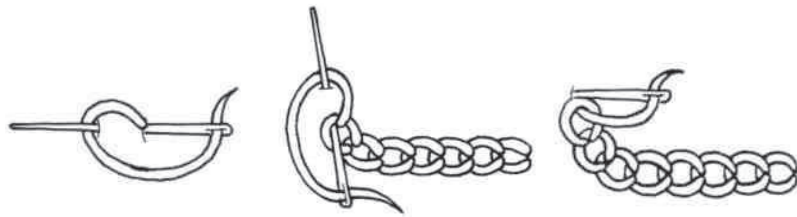

Рис.4. Технологія виконання тамбурного шва.

Інструкційна карта № 2. Технологія виконання шва бігунець

<p>На Київщині та Чернігівщині – «бігунець», на Гуцульщині – «ріжками», у Галичині – «черв'ячок». Вишивають в одному ряді. Взір має вигляд ламаної лінії. Кривульки можна виконувати двома різними технологіями. Залежно від чого вона є однобічною або двобічною.</p>	
<p>Цей шов виконують двома етапами. Спочатку вишивають основу – кривульку, а потім на цій основі протягують нитку іншого кольору, не зачіпаючи ниток полотна. переважно поєднують чорний і червоний кольори. Відомий також у Прикарпатті. Повторюючи його кілька разів без відстані, виконують цілий узір, який вишивають на пазушниках жіночих сорочок.</p>	

До початкових швів належать контурні та оздоблювальні шви, що застосовуються в узорах рослинного орнаменту, як основні, а в багатьох інших як допоміжні.

Вимоги до виконання початкових швів:

шов уперед голкою:

- довжина стібка і проміжки між стібками у шві повинні бути однаковими;

- стібки не повинні бути дуже довгими, щоб не зачіплюватись і не витягувались під час прання й експлуатації; нитку потрібно брати такої довжини, щоб її вистарчило до кінця ряду стібків.

шов за голкою:

- стібки повинні бути однакової довжини, стібки слід використовувати зліва направо, не зтягуючи робочої нитки.

шов козлик:

- перехрещення стібків повинно бути рівномірним, верхні й нижні лінії – рівними.

стебловий шов:

- робоча нитка повинна весь час лежати в одному напрямку, стібки повинні бути однакової довжини, стібки на поворотах треба робити дрібнішими, щоб були плавні контури.

тамбурний шов:

- петлі шва повинні мати однаковий вигляд і величину.

петельний шов:

- величина петельних стібків повинна бути однаковою, стібки які прикріплюють петлю до тканини, повинні мати однакову величину.

Завдання для самостійної роботи:

1. Підготувати реферат на тему „Морфологія української вишивки”.
2. На основі вивчених швів розробити орнаментальну композицію виробу.
3. Практичний тренінг з вишивання початкових швів за теоретичним описом технологій та техніки їх виконання.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 4

Поверхнево-нашивні рахункові техніки. Хрестикові шви

Мета: Ознайомлення з асортиментом вишитих виробів; видами поверхнево-нашивних рахункових технік, класифікацією хрестикових швів, вимогами до їх виконання.

Після виконання практичної роботи студент повинен:

знати: класифікацію поверхнево-нашивних рахункових швів, вимоги до їх виконання; вимоги до підготовки ниток та тканини для вишивання;

вміти: добирати матеріали та інструменти для вишивання; виконувати зразки поверхнево-нашивних рахункових технік з дотриманням технологічних вимог; розробляти орнаментальні композиції для вишивання хрестом, стебнівкою.

Обладнання: Тканина полотняного переплетення, нитки, голки, ножиці, зразки швів, зразки вишивок, інструкційні карти.

Питання для підготовки до роботи:

1. Назвіть технологічні вимоги до вишитих виробів?
2. Що пояснює назва поверхнево-нашивні рахункові техніки.
3. Які вимоги до виконання поверхнево-нашивні рахункові техніки?
4. Які матеріали використовують у вишивальному виробництві?
5. Які вимоги до вишивання хрестикових швів?

Методичні вказівки до роботи

Ознайомитись з видами поверхнево-нашивні рахункові техніки української народної вишивки, регіоном поширення.

Ознайомитись з класифікація хрестикових швів. Вивчити техніку виконання хрестикових швів: прямого та косоного хреста, ретезя, стебнівки. Ознайомитись з умовними та графічними позначенням швів.

За поданими зразками визначити назву швів та технічні умови до виконання.

Вивчити способи закріплення вишивальної нитки на тканині при виконанні поверхнево-нашивних рахункових технік.

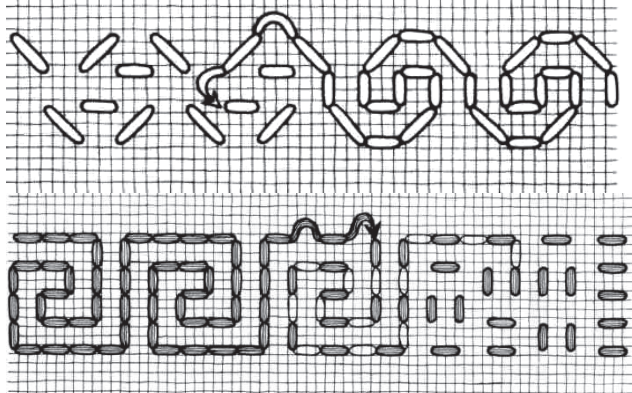
Підготувати тренувальний рушничок для виконання зразків швів або клаптики тканини розміром 15 x 10 см.

Користуючись інструкційними картами виконати поверхнево-нашивні рахункові шви згідно з технологічними вимогами 10 см. завдовжки кожний.

Теоретичні відомості

Назва поверхнево-нашивні рахункові техніки пояснює спосіб їх виконання, тобто вшивання на поверхні тканини, рахуючи нитки. До цієї групи належать хрестикові шви це – косий хрест, прямий хрест, подвійний хрест, ретязь.

Інструкційна карта №1 Технологія виконання шва стебнівка

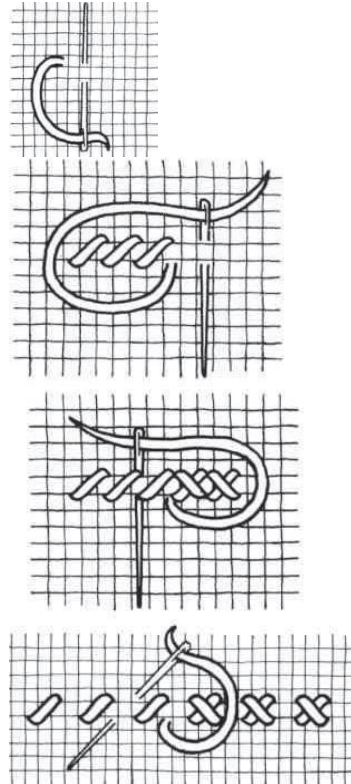
<p>Шов відомий на території всієї України, проте найпоширеніший на Буковині. На Вінниччині стебівка відома як «шпатівка», на Київщині - «вистіг», на Гуцульщині—«прошите». На Буковині, відомі різні її технології.</p>	
<p>Виконуючи стібами «поперед голку», «позад голку» та маневруючи голкою в різних напрямках, досягають бажаного задуму рисунка. Цей шов викладають в одному ряді або в різних фантастичних кривулях. Шов «стебівка» може бути однобічним або двобічним.</p>	

Інструкційна карта № 2. Технологія вишивання шва хрест

В Україні відомі два різновиди хрестика – косий і прямий. На Поділлі, Буковині й Прикарпатті називали „зерням” та „зерном”, на „Волині” – „нашиванє”, на Гуцульщині – „мачок”.

Вимоги до шва: верхні стібки повинні перекривати нижні в одному напрямку; стібки класти вільно, не стягуючи тканину; враховувати товщину ниток основи і піткання.

1. Закріплюємо нитку способом у петлі на двох нитках по діагоналі. Утворився перший стібок.
2. Виколюємо нитку з основи через дві нитки піткання від місця виколу.
3. Виконуємо косі стібки згідно узору, спрямовуючи кожного разу вертикально зверху вниз.
4. У зворотному напрямку виконуємо другий ряд діагональних стібків, утворюючи хрестик.

Вимоги до виконання швів:

хрест:

- слід уважно рахувати нитки основи й піткання;
- верхні стібки хрестиків мають перекривати нижні в одному напрямку;
- стібки класти вільно, не стягуючи тканину;
- враховувати товщину ниток основи і піткання;

- на тканинах із складним переплетенням хрестик можна виконувати за трафаретом;

- виконуючи подвійний (болгарський) хрестик, треба уважно слідкувати за послідовністю накладання стібків косих та прямих хрестиків.

ретязь:

- вишивальну нитку закріплюють на тих нитках основи і піткання, на яких буде виконано хрестик;

- стібки кладуть вільно, не стягуючи тканину.

стебнівка:

- усі стібки виконують на однаковій кількості ниток;

лицьовий і виворітний боки повинні мати однаковий вигляд.

Завдання для самостійної роботи:

1. На основі вивчених швів розробити лінійну та кутову орнаментальну композицію виробу.

2. Практичне вишивання фрагменту орнаменту хрестиковими швами в поєднанні із раніше вивченими швами художньої вишивки.

3. Ознайомитись з орнаментами, виконаними рахунковими непрозорими швами.

4. Аналіз взаємозв'язку поверхнево-нашивних рахункових технік з іншими швами художнього вишивання в орнаментах.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 5

Поверхнево-нашивні рахункові техніки. Технологія виконання швів: пряма та коса гладь, виколювання, вирізування

Мета: Ознайомлення з асортиментом вишитих виробів; видами поверхнево-нашивних рахункових технік, вимогами до їх виконання.

Після виконання практичної роботи студент повинен:

- *знати:* розгорнуту класифікацію поверхнево-нашивних рахункових технік; вимоги до підготовки ниток та тканини для вишивання;

- *вміти:* добирати матеріали та інструменти для вишивання; виконувати зразки поверхнево-нашивних рахункових технік з дотриманням технологічних вимог; розробляти орнаментальні композиції для вишивання гладдю, вирізування.

Обладнання: Тканина полотняного переплетення, нитки, голки, ножиці, зразки швів, зразки вишивок, інструкційні карти.

Питання для підготовки до роботи:

1. Назвіть інструменти та пристосування для вишивання.
2. Що пояснює назва поверхнево-нашивні рахункові техніки.
3. Які вимоги до виконання поверхнево-нашивних рахункових швів?
4. Яких безпечних прийомів слід дотримуватись при вишиванні?
5. Охарактеризуйте правильну організацію робочого місця вишивальниці.

Методичні вказівки до роботи

Ознайомитись з видами гладдєвих швів. Вивчити техніку виконання гладдєвих швів: лиштва, пряма і коса гладь. Ознайомитись з умовними та графічними позначенням швів регіоном поширенням.

Ознайомитись з технологією виконання швів виколювання, товмацька зірка, вирізування.

Вивчити способи закріплення вишивальної нитки на тканині при виконанні поверхнево-нашивних рахункових технік.

Підготувати тренувальний рушничок для виконання зразків швів або клаптики тканини розміром 15 x 10 см.

Користуючись інструкційними картами виконати поверхнево-нашивні рахункові шви: гладдеві шви, солов'їні вічка, товмацька зірка, вирізування згідно з технологічними вимогами 10 см. завдовжки кожний.

Теоретичні відомості

До групи поверхнево-нашивні рахункові техніки належать гладдеві шви, виколювання, вирізування. Перелічені шви виконуються на тканинах полотняного переплетення, а на інших – за допомогою трафарету.

Інструкційна карта №1. Технологія виконання шва коса гладь

Найпоширеніша на Київщині, Черкащині, Чернігівщині. Вишивають здебільшого червоними та чорними нитками за рахунком ниток тканини паралельними косими стібками, віддаленими один від одного на одну нитку.	
Закріплюємо нитку способом у петлю.	
Вколюємо голу у тканину через три нитки від виколу під кутом 45°	
Виконуємо чотири паралельні стібки, вколюючи і виколюючи голку весь час на одні нитку підкання нижче або вище попереднього стібка	
такій послідовності виконуємо усі елементи узору.	

Інструкційна карта №2 Технологія виконання шва лічильна гладь

Різновиди лічильної гладі: качалочка, пряма (лиштва), настил, „колодочками”. Характерна для Полтавщини, Чернігівщини, Київщини, Поділля, Яворівщини. Виконання характеризується накладанням паралельних стібків довільної довжини, віддалених один від одного на одну нитку полотна горизонтально або вертикально в узорах геометричної будови. Шов вишивають рахуючи нитки полотна.

Качалочка-це шов, у якому кожний стібок настеляють через однакову кількість ниток підкання згідно обраного узору. Шов характерний для Поділля, де узор обшивають по контуру технікою штапівка.

1. На трьох нитках підкання закріплюємо вишивальну нитку, способом у петлю.

2. Голку вколюємо в кінці першого стібка і виколюємо за одну нитку основи вліво від нього.

3. На трьох нитках підкання виконуємо три вертикальних стібки.

4. Після третього стібка голку спрямовуємо вертикально вниз для вишивання другого ряду.

5. Кількість рядів, їх розміщення, залежить від орнаменту

Інструкційна карта №3 Технологія виконання шва пряма гладь

Технологія шва ґрунтується на вишиванні стібків паралельно до ниток основи через відповідну кількість ниток підкання. Стібки синхронно збільшуються або зменшуються на одну нитку підкання. Поширена на Полтавщині, Чернігівщині, Поділлі, Київщині, Прикарпатті.

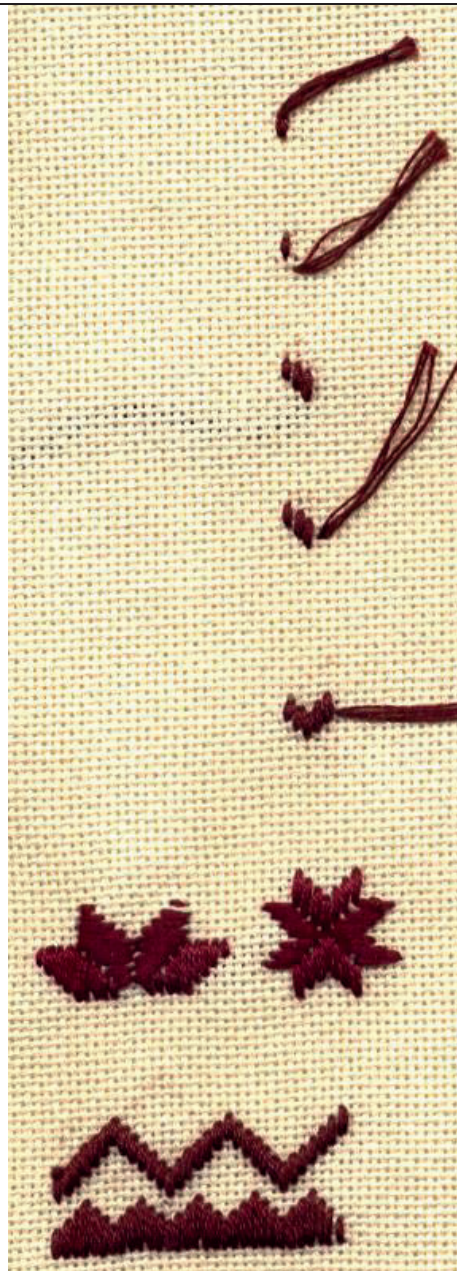
1. Вишивальну нитку закріплюємо способом у петлю на трьох нитках підкання.

2. Вколюємо голку у кінці стібка і виколюємо по діагоналі через одну нитку основи і одну нитку підкання нижче від попереднього виколю. Вколюємо через три нитки підкання вверху.

3 Виконуємо аналогічно два стібки.

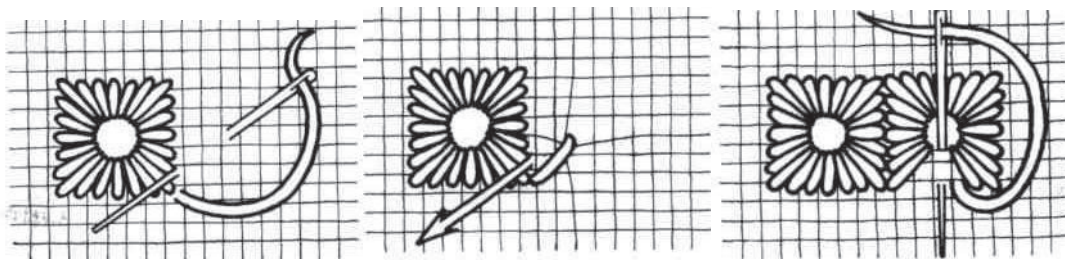
4. Після третього стібка голку виколюємо по діагоналі через одну нитку основи і підкання вище від попереднього виколю і вколюємо голку через три нитки підкання вверху.

5. За зором так само виконуємо всі інші стібки

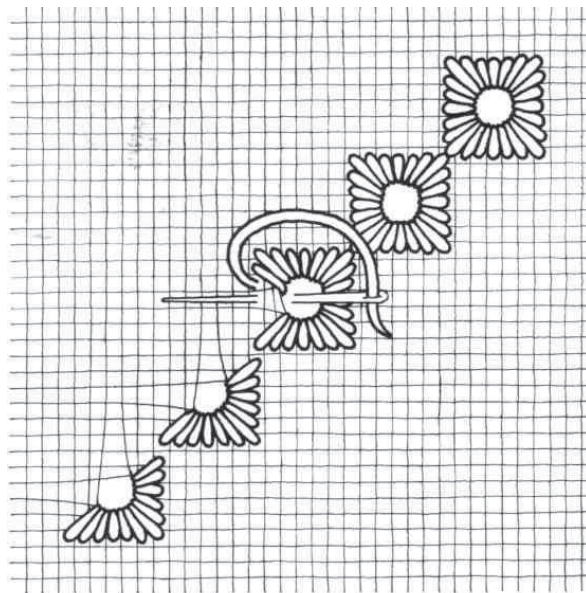

Виколювання належить до лічильних стягу вальних швів. Його виконують радіальними стібками, якими розтягують нитки полотна від центра виколю. Шов шиють у вигляді квадратиків і кружечків, обметаних стібками двобічної гладі або петельного шва в один чи два ходи. Ці фігурки мають різні назви: солов'їні вічка, товмацька зірка.

Солов'їні вічка виконують білими нитками(рис.1 а,б). Спочатку за рахунком ниток намічають контур – позначають сторони майбутнього вічка. У центрі виколують дірочку і виконують радіальні стібки через одну нитку тканини. Голку завжди вколують в центрі, а виколують на контурі стягуючи. Вишивання по косині показано на рис.1.а.

а

б

Рис.1.Технологія виконання шва солов'їні вічка

Товмацька зірка подібна до солов'їних вічок(рис.2). Різниця полягає в тому, що солов'їні вічка мають форму квадрата, а товмацька зірка – ромба.

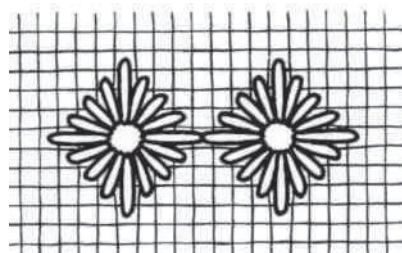

Рис.2 Технологія виконання шва товмацька зірка

Вирізування – це вид ажурної вишивки, в якому спочатку обробляють контури узору, потім витягують і обрізують потрібну кількість ниток, а по тих нитках, що залишилися, роблять сітку й прикрашають різними розшивками(рис.1). У вирізуванні поєднуються кілька технік лічильних швів: хрест для позначення кутів фігури, обметування країв гладдю, обплітання сітки та розшивка окремих клітинок.

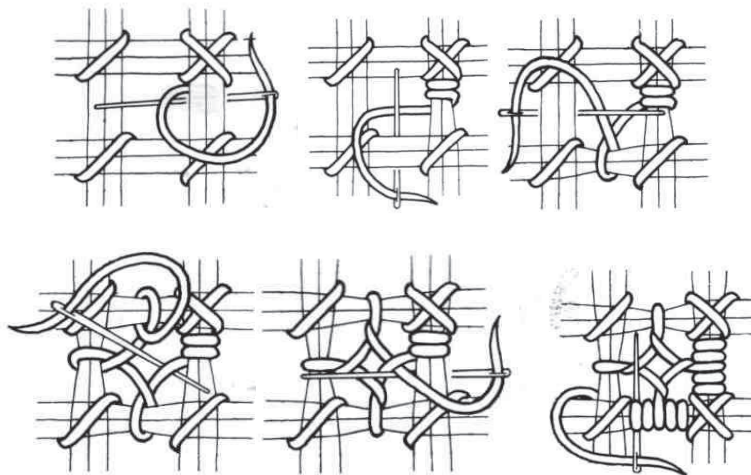

Рис.1. Технологія виконання розшивок

Вимоги до виконання швів:

гладь - лиштва:

- стібки вишивають на нитках основи або підкання;
- виконуючи стібки, потрібно уважно рахувати нитки на стовпчики в узорі;
- кожний стібок косої гладі виконують під кутом 45 до ниток тканини;
- кожну качалочку виконують на однаковій кількості ниток основи або підкання.

солов'їні вічка:

- визначаючи квадрат, слід уважно рахувати нитки тканини;

- вишивальну нитку стягувати рівномірно, щоб у центрі квадрата утворилась дірочка.

товмацька зірка:

- стібки треба притягувати так, щоб по середині зірки утворилась дірочка;

- центральні стібки повинні бути найдовшими й утворювати форму ромба.

вирізування:

- виконують зліва направо за узором;

- довжина качалочки між хрестиками повинна бути однаковою – 6 або 8 ниток;

- внутрішній контур узору розміщується через 3-5 квадратів від зовнішнього;

- нитки тканини, що закріплюються качалочкою, підрізати акуратно, щоб не залишалися кінці;

- ляхівки розміщувати в шаховому порядку;

- обкручувати залишені нитки треба щільно, щоб їх не було видно;

- усі хрестики слід виконувати на одних і тих самих нитках основи і підкання.

Завдання для самостійної роботи:

1. Збір, ознайомлення із орнаментами, виконаними поверхнево-нашивними рахунковими техніками

2. Аналіз взаємозв'язку поверхнево-нашивних рахункових технік та їх асиміляція з іншими швами художнього вишивання в орнаментах.

3. На основі вивчених швів розробити орнаментальну композицію за власним задумом.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 6

Поверхнево-нашивні рахункові техніки.

Технологія виконання швів набірування, кафасор, поверхниця

Мета: Ознайомлення з асортиментом вишитих виробів; видами поверхнево-нашивних рахункових технік, вимогами до їх виконання.

Після виконання практичної роботи студент повинен:

- *знати:* розгорнуту класифікацію поверхнево-нашивних рахункових технік; основні технологічні вимоги до технік вишивання;

- *вміти:* добирати матеріали та інструменти для вишивання; виконувати зразки поверхнево-нашивних рахункових технік з дотриманням технологічних вимог; розробляти орнаментальні композиції для вишивання набірування, кафасор, поверхниця.

Обладнання: Тканина полотняного переплетення, нитки, голки, ножиці, зразки швів, зразки вишивок, інструкційні карти.

Питання для підготовки до роботи:

1. Назвіть техніки поверхнево-нашивної рахункової групи?
2. Назвіть інструменти та пристосування для вишивання.
3. Що пояснює назва поверхнево-нашивні рахункові техніки.
4. Які вимоги до виконання шва поверхниця?
5. Які вимоги до вишивання кафасор?
6. Які вимоги до вишивання набірування?

Методичні вказівки до роботи

Ознайомитись з видами поверхнево-нашивні рахункові техніки української народної вишивки - набірування, кафасор, поверхниця, технологією виконання, регіон їх поширення.

Ознайомитись з способами закріплення вишивальної нитки на тканині при виконанні поверхнево-нашивних рахункових технік.

Підготувати тренувальний рушничок для виконання зразків швів або клаптики тканини розміром 15 x 10 см.

Згідно з технологічними вимогами вишити поверхнево-нашивні рахункові шви - набірування, кафасор, поверхниця 10 см. завдовжки кожний.

Теоретичні відомості

Назва поверхнево-нашивні рахункові техніки пояснює спосіб їх виконання, тобто вшивання на поверхні тканини, рахуючи нитки. До цієї групи належать набірування, кафасор, поверхниця. Перелічені шви виконуються на тканинах полотняного переплетення, а на інших – за допомогою трафарету.

Набірування – глухий лічильний шов (рис.1). Його виконують парними або одинарними, паралельними горизонтальними стібками через одну нитку. Кожен окремий стібок кладуть на парній кількості ниток тканини вправо або вліво на відстані у пів стібка від осі попереднього ряду.

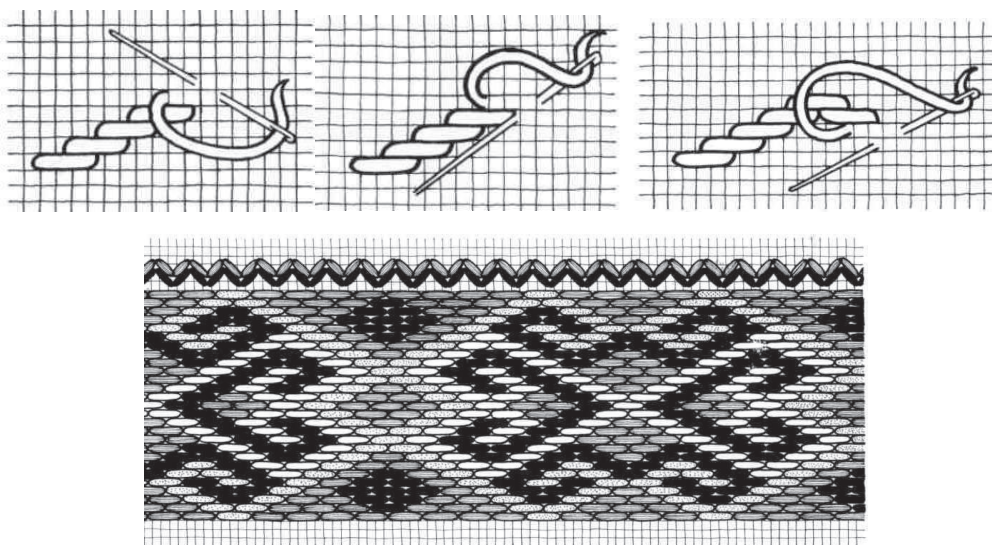

Рис.1. Технологія виконання шва набірування

Поверхниця – це вертикальні стовпчики з горизонтальних стібків нитками одного кольору(рис.2). Вона може бути одно- та двобічною. Шов складається з вертикальних розріджених стовпчиків горизонтальних стібків однакової довжини. Кожен стібок у всіх стовпчиках узору виконують паралельно один одному. Узор вишивають рядами стібків справа наліво або зліва направо.

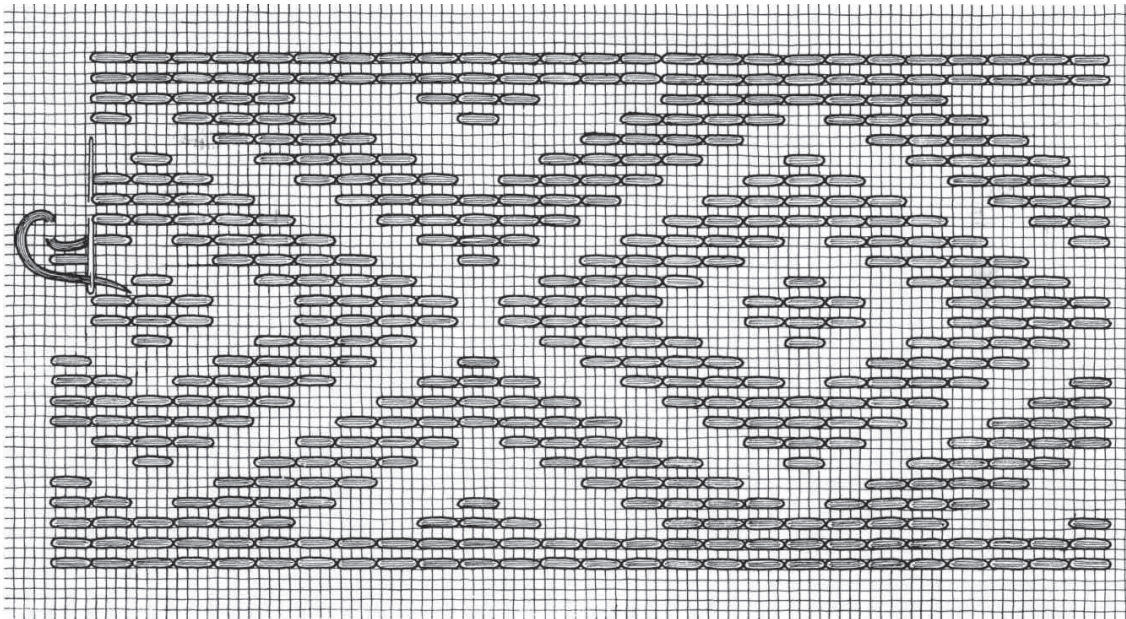

Рис.2. Технологія вишивання шва поверхниця

Вимоги до виконання:

набірування:

- стібки виконують зліва направо на парній кількості ниток тканини;
- стібки вишивати вільно, не стягуючи тканину;
- кожний новий стібок має брати початок на рівні середини попереднього;
- стібки вишивати зверху вниз або знизу вверх за узором.

кафасор:

- виконувати справа наліво або навпаки;
- з виворітного боку повинні утворюватися діагональні стібки.

поверхниця:

- потрібно уважно стежити за послідовністю виконання стібків узору і ретельно рахувати нитки тканини;
- з виворітного боку повинні утворюватися вертикальні стібки.

Завдання для самостійної роботи:

1. Збір, ознайомлення із орнаментами, виконаними поверхнево-нашивними рахунковими техніками
2. Аналіз взаємозв'язку поверхнево-нашивних рахункових технік та їх асиміляція з іншими швами художнього вишивання в орнаментах.
3. На основі вивчених швів розробити орнаментальну композицію за власним задумом.
4. Розробити інструкційно-технологічну карту на виготовлення виробу декорованого вивченими швами.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 7

Поверхнево-нашивні рахункові техніки. Технологія виконання швів низинка, занизування

Мета: Ознайомлення з асортиментом вишитих виробів; видами поверхнево-нашивних рахункових технік, вимогами до їх виконання.

Після виконання практичної роботи студент повинен:

- *знати:* розгорнуту класифікацію поверхнево-нашивних рахункових технік; основні технологічні вимоги до вишивання низинки та занизування;

- *вміти:* добирати матеріали та інструменти для вишивання; виконувати зразки поверхнево-нашивних рахункових технік з дотриманням технологічних вимог; розробляти орнаментальні композиції для вишивання низинки та занизування.

Обладнання: Тканина полотняного переплетення, нитки, голки, ножиці, зразки швів, зразки вишивок, інструкційні карти.

Питання для підготовки до роботи:

1. Яка відмінність та подібність техніки виконання низинка проста та замкова?
2. Які вимоги до виконання поверхнево-нашивних рахункових швів?
3. Яка відмінність та подібність техніки виконання занизування та зтяганка?
4. Які вимоги до вишивання гладдєвих швів?
5. Назвіть вимоги до виконання шинки простої та замкової?
6. Як зашивають просту низинку кольором?
7. Вкажіть регіон поширення низинки?

Методичні вказівки до роботи

Ознайомитись з видами поверхнево-нашивні рахункові техніки української народної вишивки – занизування, низинка проста і замкова, з технологією виконання, регіон їх поширення.

Ознайомитись з способами закріплення вишивальної нитки на тканині при виконанні занизування та низинки.

Підготувати тренувальний рушничок для виконання зразків швів або клаптики тканини розміром 15 x 10 см.

Згідно з технологічними вимогами вишити поверхнево-нашивні рахункові шви – занизування та низинки 10 см. завдовжки кожний.

Теоретичні відомості

Назва поверхнево-нашивні рахункові техніки пояснює спосіб їх виконання, тобто вшивання на поверхні тканини, рахуючи нитки. До цієї групи належать – занизування, низинка проста і замкова.

Вимоги до якості:

Занизування:

- вишивальна нитка повинна прокладатися рівномірно і вільно між нитками підкання та під час переходу від одного ряду до іншого;
- занизування слід виконувати справа наліво, повертаючи зразок.

Низинка:

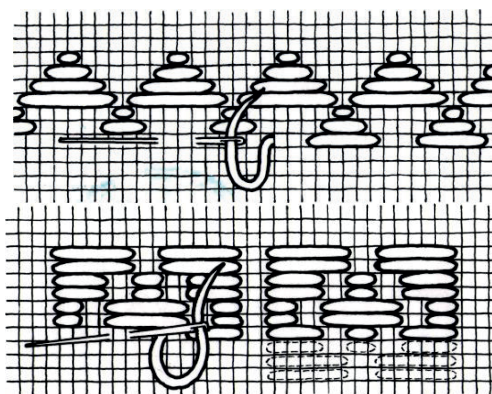
- під час виконання треба ретельно рахувати нитки тканини, оскільки від нього залежать форма і точність узору;
- низинку виконують з виворітного боку за технічним малюнком;
- технічний малюнок слід розробляти для лицьового та виворітного боків (виворітний – для виконання, а лицьовий – для перевірки узору);
- на голку набирають непарну кількість ниток (у замковій низинці парну);

- якщо стібки виконувати на семи та більше нитках тканини, то на кожній четвертій нитці слід робити замок.

Інструкційна карта №1. Технологія виконання шва занизування

Одна з найдавніших технік народної вишивки в Україні, її ще називають заволіканням або затягуванням. Регіони поширення - Полісся, Волинь, Жидачівський район Львівської області. Вона нагадує перетинання ниток на ткацькому верстаті і дає строго геометричні узори. Візерунок завжди одноколірний, виконаний переважно червоними нитками, інколи перебраний синіми або чорними. Вишивається ця техніка по всій довжині виробу справа-наліво.

Вишивка виконується справа-наліво, кожний ряд повторюється двічі. Спочатку залишаємо вільний кінець нитки довжиною 3-5 см. (рахуючи від початку першого стібка). Опісля кладемо один на один два або три стібки «за голку» і по узору відраховуємо, звідки починаються перші стібки і вишиваємо. У вишивці повторюються кілька мотивів; враження справляє лише повністю завершений мотив. Для того, щоб не витратити час на підрахунок ниток по всій довжині смужки, беруть тканини трохи більше ніж повинен бути готовий виріб. Точні межі візерунка помічають поперечно прошитою ниткою іншого кольору.

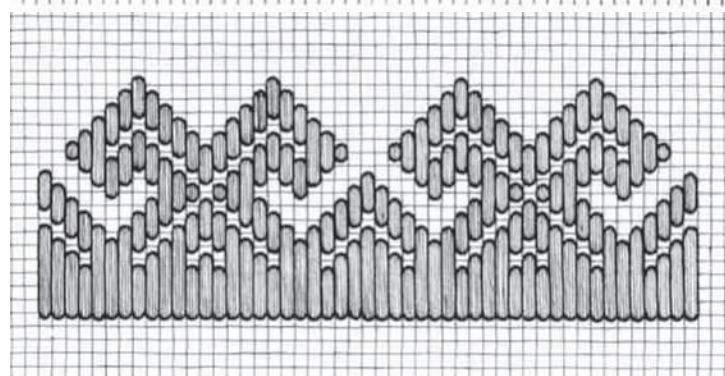
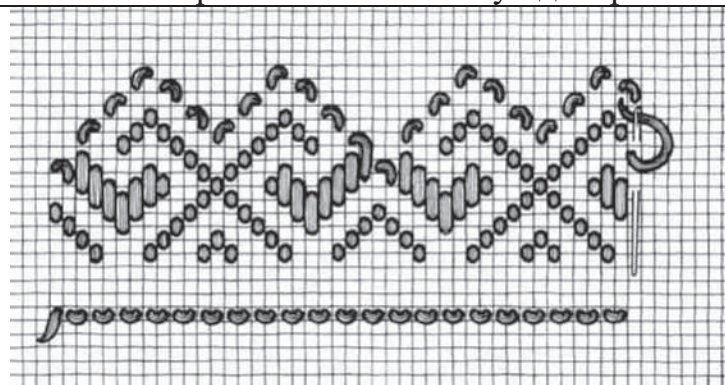

Інструкційна карта №2 Технологія виконання шва низинка

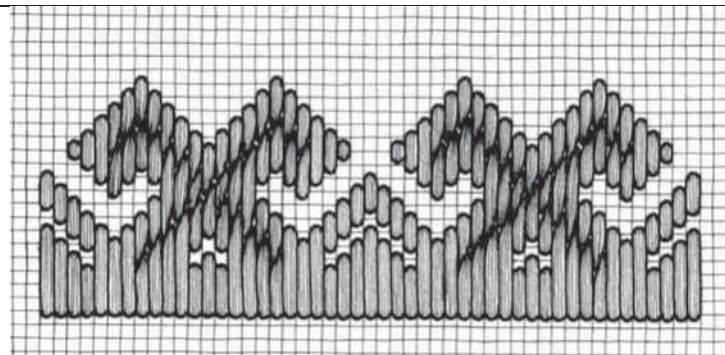
Поширена на Поділлі, Гуцульщині, менше Волині, Поліссі, Бойківщині. Взорі тільки геометричної будови. Вишивають з вивороту, швом поперед голку. Взорі вишиті низинкою, здебільшого поділяються на три частини: основну і дві крайні.

Перший ряд виконують з права наліво, або зверху вниз, занижуючи голку за узором, відраховуючи непарну кількість ниток. Закінчивши перший ряд, голку вколюємо у наступний ряд, навкіс через одну тинку піткання або основи і виконуємо другий ряд. У такій послідовності виконуємо цілий ряд.

Кольором зашиваємо з лицевого боку незашиті місця.

У замковій низинці, шиємо як і у простій за орнаментом. Якщо стібок покриває більше ніж сім ниток основи, то на 3-4 робимо замок.

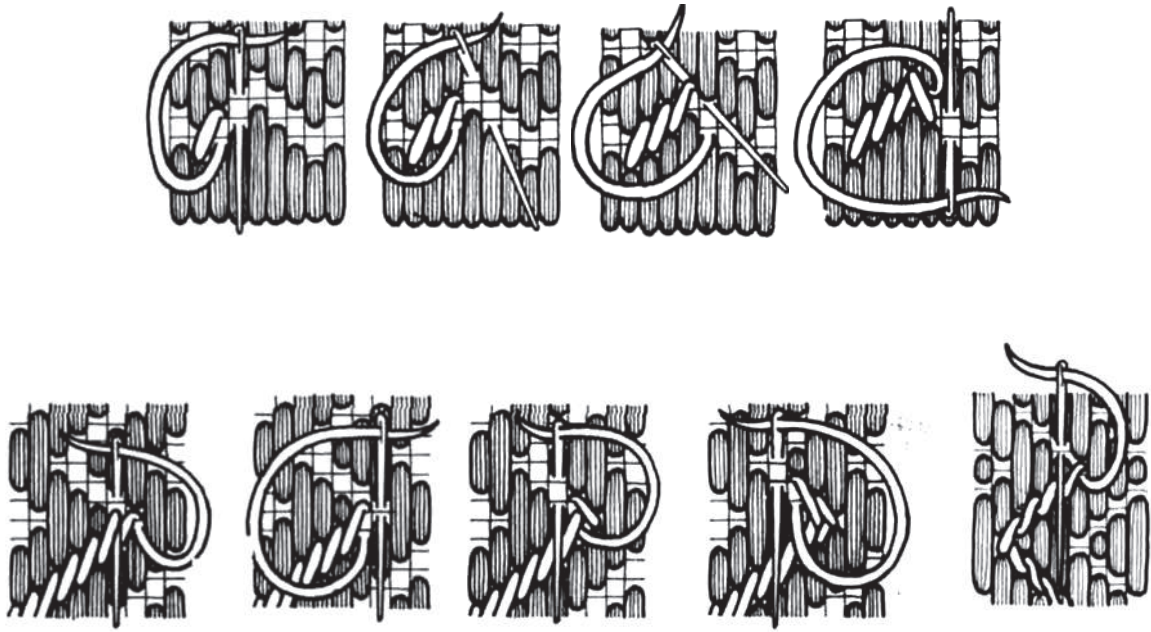

Рис.1. Способи зашивання низинкових узорів кольоровими нитками

Завдання для самостійної роботи:

1. Ознайомитись з взірцями вишитими низинкою, визначити регіон поширення.
2. На основі вивчених швів розробити лінійну та кутову орнаментальну композицію виробу за власним задумом.
3. Здійснити практичний тренінг із засвоєння навиків вивчення технік вишивання.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 8

Техніки прозоро-рахункової групи. Способи обробки краю виробу

Мета: Ознайомлення техніками прозоро-рахункової групи, способами обробки краю виробу, вимогами до якості.

Після виконання практичної роботи студент повинен:

- *знати:* розгорнуту класифікацію поверхнево-нашивних рахункових технік; основні технологічні вимоги до вишивання низинки та занизування;

- *вміти:* добирати матеріали та інструменти для вишивання; виконувати зразки поверхнево-нашивних рахункових технік з дотриманням технологічних вимог; розробляти орнаментальні композиції для вишивання низинки та занизування.

Обладнання: Тканина полотняного переплетення, нитки, голки, ножиці, зразки швів, зразки вишивок.

Питання для підготовки до роботи:

1. Назвіть технологічні вимоги до вишитих виробів?
2. Назвіть інструменти та пристосування для вишивання.
3. Що пояснює назва техніки прозоро-рахункової групи.
4. Які способи обробки краю виробу ви знаєте?
5. На яких тканинах виконують техніки прозоро-рахункової групи?
6. Охарактеризуйте санітарно-гігієнічні вимоги до роботи вишивальниці.

Методичні вказівки до роботи

Ознайомитись з видами техніками прозоро-рахункової групи української народної вишивки.

За поданими зразками визначити назву швів та технічні умови до виконання.

Ознайомитись з умовними та графічними позначенням швів.

Вивчити способи закріплення вишивальної нитки на тканині при вишиванні швів прозоро-рахункової групи.

Підготувати тренувальний рушничок для виконання зразків швів або клаптики тканини розміром 15 x 10 см.

Користуючись інструкційними картами виконати техніки прозоро-рахункової групи шви згідно з технологічними вимогами 10 см. завдовжки кожний: мережки: прутик, роздільний прутик, черв'ячок, цирка(панка).

Ознайомитись з способами обробки краю виробу: рубець, зубцювання, тороки.

Користуючись інструкційними картами виконати обробку краю виробу згідно з технологічними вимогами 10 см. завдовжки кожний.

Виконати обробку кута виробу.

Теоретичні відомості

Техніки прозоро-рахункової групи виконують тільки на тканинах полотняного переплетення. Ці техніки характеризуються тим, що нитки горизонтального напрямку підрізають і витягують, а вертикального – збирають голкою в пучки й обкручують вишивальними нитками. При цьому утворюються певні взори. Мережками доповнюють орнаментальні композиції поверхнево-нашивних технік. До простих мережок відносять – цирку (панка) та прутик.

«Панка» - це ряд невеликих квадратиків, вишитих один біля одного. Шиють їх справа наліво на основі підрахунку ниток. Якщо стібки затягувати, то отримаємо ажурний ряд квадратиків.

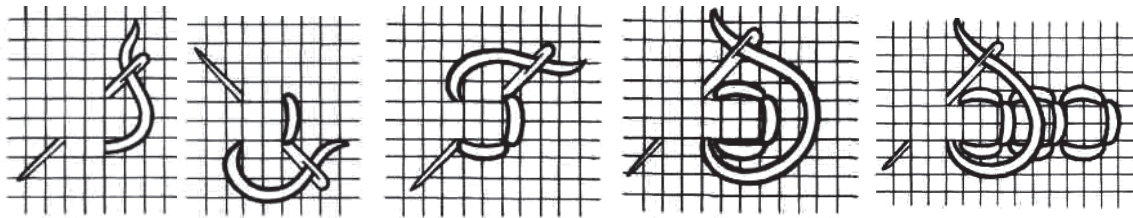

Рис. 3. Мережка «панка»

Інструкційна карта 1. Технологія виконання шва однобічний прутик

Основа мережок складного виконання. Основне призначення – обробка краю виробу. Виконують справа наліво; під час виконання на голку набирають однакову кількість ниток підкання; стібки затягують так, що усі нитки у прутіку були разом.

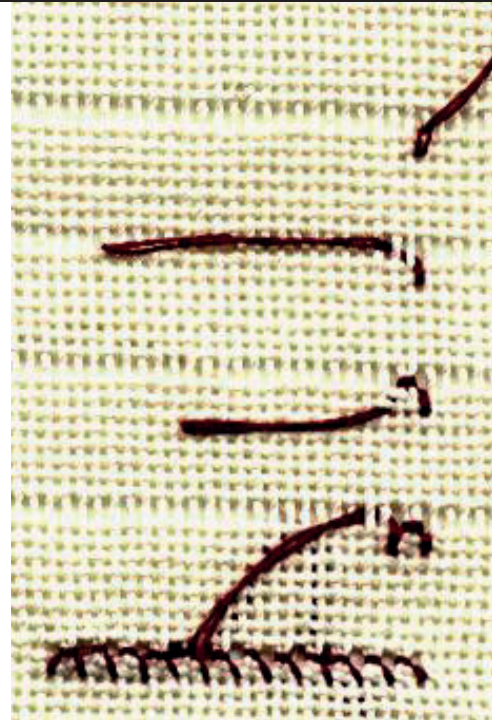
1. Витягуємо одну або дві нитки полотна для виконання мережки.

2. Закріплюємо на двох нитках підкання вишивальну нитку способом у петлю.

3. Набираємо на голку дві-чотири нитки основи. Обкручуємо ці нитки, голку виколюємо через дві нитки підкання під виолом. Вишивальну нитку притягуємо до полотна так, щоб було видно отвори.

4. Наступні стібки виконують аналогічно.

Декоративну мережку виконують з лицевого боку, для підшивання рубців – з вивороту.

Інструкційна карта № 2 Технологія виконання шва двобічний прутик

Основа мережок складного виконання . Виконують справа наліво; під час виконання на голку набирають однакову кількість ниток піткання; стібки зтягують так, що усі нитки у прутіку були разом.

По краях мережки виконуємо закріпки-качалочки на висоту мережки.

Залишаючи по одній нитці зверху і низу мережки, підрізаємо нитки піткання.

Закріплюємо біля правого боку вишивальну нитку способом у петлю.

Набираємо на голку дві нитки піткання обкручуємо і виколуємо голку за дві нитки основи.

Закінчивши нижній ряд, голку закріплюємо вверху біля правого боку мережки.

Набираємо на голку нитки, обкручені в нижньому ряді, обкручуємо і виколуємо голку вверху за дві нитки основи.

Закінчивши мережку, голку закріплюємо з вивороту під утвореними стібками.

Вимоги до виконання:

пругик:

- під час виконання на кожен прутинку треба набирати однакову кількість ниток;
- стібки треба зтягувати так, щоб усі нитки в прутинці були разом;
- виконуючи другу половину прутика, треба стежити, щоб у прутинку обкручувались ті самі нитки, що й у першій половині;
- стібки на чисницях повинні бути паралельними.

черв'ячок:

– виконуючи другу частину мережки, потрібно стежити за правильним роз'єднанням прутинок.

подвійний прутик:

- прутинки в обох рядах мають виконуватися на одних і тих самих нитках основи;

- під другою чисницею треба виконувати прутик способом у петлю.

Для обробки країв виробу використовують наступні способи: торочки, рубцем та зубцюванням. Для утворення торочок використовують мережки, такі як «одинарний прутик» або «панка». Мережка в даному випадку закріплює останні нитки перед початком торочок. Довжина повинна бути не більше 10-15 ниток.

Серветки малого розміру оформляють вузеньким рубцем, який декоративно оздоблюють. Для цього тканину загинають від краю на 7 мм. Потім загнутий край підгортають на 3 мм., тобто рубець залишається 4 мм. Підгорнутий край приметують швом «вперед голку». Після цього рубець вишивають. Якщо це серветка, то для обробки використовують петельний шов. Якщо це сорочка, для оздоблення використовують штапівку або будь-який інший шов.

Для обробки краю великих серветок та скатертин використовують рубець шириною 2-3 см. Рубець підшивають з вивороту. Край тканини підгинаємо на потрібну ширину і закріплюємо швом «вперед голку» як найближче до витягнутої нитки. Закріплюємо підгин мережкою «односторонній прутик». Мережку виконуємо на виворотній стороні. На лицевій стороні повинна утворюватися дрібна строчка по краю витягнутої нитки. Кінець робочої нитки ховають під рубець.

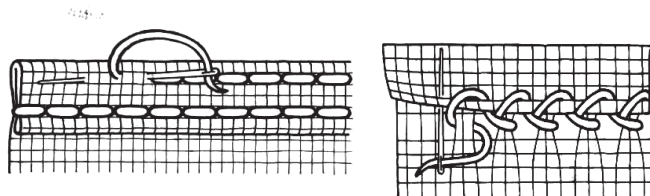

Рис. 1. Підгин рубцем

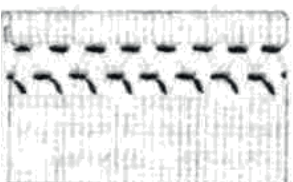
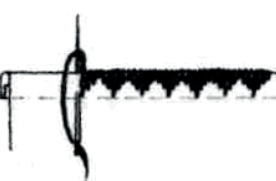
Наступний спосіб обробки краю виробу - зубцювання. Ним оформляють коміри і рукави жіночих сорочок, краї серветок. Від краю відступаємо 1-2 см. і витягуємо нитку, залишаємо дві і знову витягуємо одну нитку. На двох нитках виконуємо мережку «цирка». Після цього як мережка виконана, матеріал згинають по мережці і, підігнувши, закріплюють швом «уперед голку». Край підшивають мережкою «односторонній прутик».

Рис. 2. Підгин зубцювання.

Інструкційна карта №3. Технологія виконання рубців

Види рубців		Рубці з плахтовими швами	
Назва	Графічне зображення	Прийоми виконання операцій	Графічне зображення операцій
1.3 одинарним прутиком		1. По нитці підгинаємо рубець завширшки 5 мм і приметуємо до основної тканини швом уперед голкою	
		2. На величину рубця через чотири нитки тканини петельним швом виконуємо рядок	
2.Із звичайним прутиком			

		стібків	
3.3 подвійним прутиком через чисницю		3. На величину рубця через чотири нитки тканини виконуємо петельним швом по два стібки з однієї точки	
		4. На величину рубця через чотири нитки виконуємо петельним швом три стібки з однієї точки	
		5. На величину рубця через одну нитку виконуємо городки, що складаються з 4-5 стібків	
4.3 двома штапівками		6. Стібками петельного шва довільної величини виконуємо суцільний настил	
5. Черв'ячок під рубцем		7. Петельним швом виконуємо рядок стібків різної величини, утворюючи зубці	

Завдання для самостійної роботи:

1. Здійснити практичний тренінг на виконання обробки кута серветки.
2. Здійснити практичний тренінг із засвоєння навиків вивчених технік вишивання.
3. Розробити інструкційну карту „Технологія вишивання шва „панка””.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 9

Техніки прозоро-рахункової групи

Мета: Ознайомлення з асортиментом вишитих виробів; видами швів української вишивки; видами техніками прозоро-рахункової групи, вимогами до їх виконання.

Після виконання практичної роботи студент повинен:

- *знати:* розгорнуту класифікацію прозоро-рахункової групи; вимоги до підготовки ниток та тканини для вишивання; характеристику швів прозоро-рахункової групи; основні технологічні вимоги до технік вишивання.

- *вміти:* опрацьовувати мистецтвознавчу, наукову, технологічну та методичну літературу; раціонально організувати процес роботи; розробляти орнаментальні композиції для вишивання; розрізняти типи вишитих виробів; виконувати зразки мережок з дотриманням технологічних вимог.

Обладнання: Тканина полотняного переплетення, нитки, голки, ножиці, зразки швів, зразки вишивок.

Питання для підготовки до роботи:

1. Назвіть інструменти та пристосування для вишивання.
2. Що пояснює назва техніки прозоро-рахункової групи.
3. Які вимоги до виконання технік прозоро-рахункової групи?
4. На яких тканинах виконують техніки прозоро-рахункової групи?
5. Охарактеризуйте санітарно-гігієнічні вимоги до роботи вишивальниці.
6. Назвіть види мережки лямівка?
7. Які кольори характерні для мережки шабак?

Методичні вказівки до роботи

Ознайомитись з видами техніками прозоро-рахункової групи української народної вишивки.

За поданими зразками визначити назву швів та технічні умови до виконання. Ознайомитись з умовними та графічними позначенням швів.

Вивчити способи закріплення вишивальної нитки на тканині при вишиванні швів прозоро-рахункової групи.

Підготувати тренувальний рушничок для виконання зразків швів або клаптики тканини розміром 15 x 10 см.

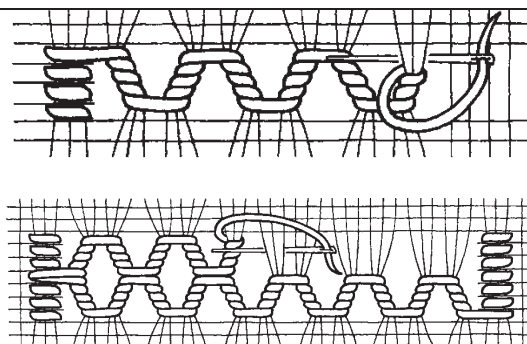
Користуючись інструкційними картами виконати техніки прозоро-рахункової групи шви згідно з технологічними вимогами 10 см. завдовжки кожний: мережки: стовпчик, ляхівка, гречка, лучка, шабак.

Теоретичні відомості

Техніки прозоро-рахункової групи виконують тільки на тканинах полотняного переплетення. Ці техніки характеризуються тим, що нитки горизонтального напрямку підрізають і витягують, а вертикального –

Інструкційна карта №1 Технологія виконання шва лучка

Верхоплут або лучка виконується не зліва на право, а навпаки, з права наліво(рис.8,9). Для виконання мережки не потрібно виконувати основу – прямий прутик. Достатньо лише виконати качалочку на ширину мережки – на 2-3 нитки, вирізати і витягнути одну нитку піткання. Закріплюємо вишивальну нитку з правого боку одним із відомих способів, після цього починаємо обкручувати чотири нитки основи мінімум два – три рази. Два рази обкручуємо дві нитки і після цього знову чотири 2-3 рази і так до кінця.

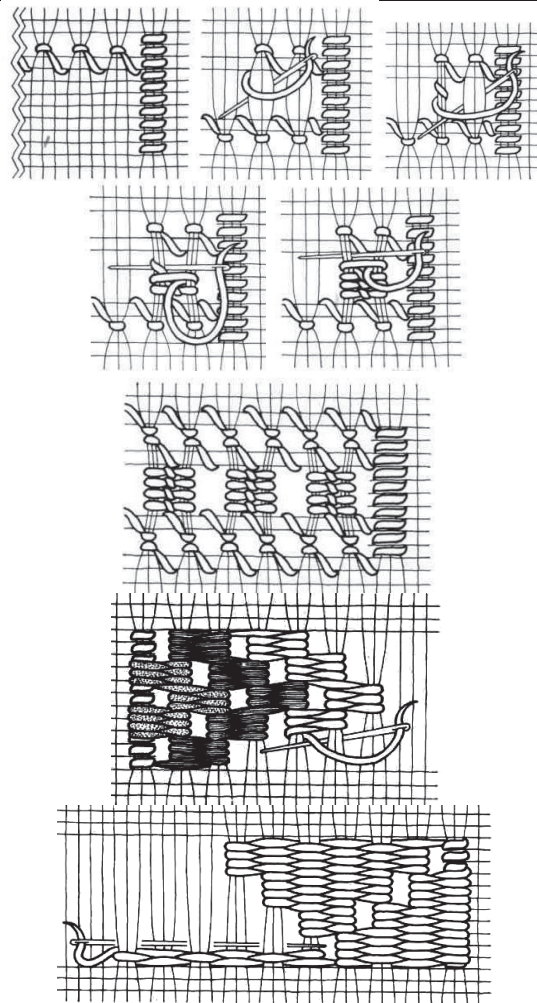
Інструкційна карта №2 Технологія виконання шва шабак

Виконуємо основу для мережки - прямий прутик
Замальовуємо орнамент мережки.

Закріплюємо вишивальну нитку з правого боку і обкручуємо нитки прутика способом плетіння ліски, накладаючи по три-чотири стібки на кожний стовпчик знизу мережки.

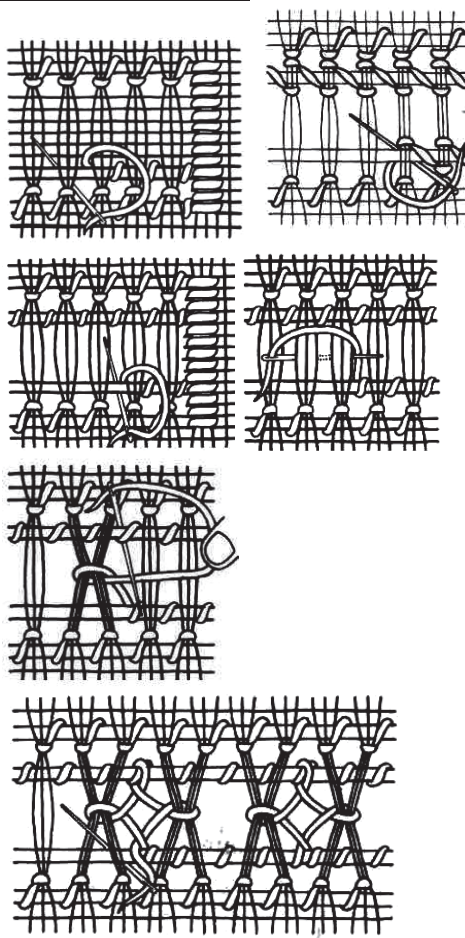
Виконавши один елемент, закріплюємо нитку іншого кольору і виконуємо наступне обплетення згідно орнаменту.

Під час виконання шабака потрібно на кожен стовпчик вільно накладати однакову кількість стібків, не стягуючи мережку.

Інструкційна карта № 3 Технологія виконання шва ляхівка

Зверху вниз справа нашивають закріпку; втягнувши одну нитку піткання, виконують нижній ряд прутика, а дійшовши до кінця, нашивають другу закріпку. Далі зразок повертають і виконують протилежний ряд прутика. Дійшовши до закріпки, зразок знову повертають, голку з ниткою виводять нижче другої чисниці, обкручують зверху дві прутинки, ведуть голку вниз, накриваючи настилкою третю і четверту прутинки посередині та виводять голку так, щоб прутинки обвила петля. Після цього голку спрямовують вниз до третьої чисниці і, обвивши її, голку спрямовують вгору для накладання настилки по середині першої і другої прутинок у петлю. Далі голку спрямовують вгору до другої чисниці і, захвативши на голку вишивальну нитку, над чисницею виконують чотири прутинки. Знову утворюють ляхівку на чотирьох прутиках.

збирають голкою в пучки й обкручують вишивальними нитками. При цьому утворюються певні vzори. Мережками доповнюють орнаментальні композиції поверхнево-нашивних технік

Вимоги до виконання мережок:

стовпчик:

– на кожний стовпчик потрібно накладати однакову кількість настилок;

– кожна настилка повинна закріплюватися персягом.

гречечка:

– на кожний стовпчик мережки потрібно накладати однакову кількість настилок і закріплювати їх персягом;

– кожен третій прутинку другого і третього рядів слід обкручувати зверху і знизу;

– потрібно уважно стежити за послідовністю виконання стовпчиків за узором.

лучка:

– настилки виконуються зверху і знизу біля чисниць на одних і тих самих прутиках;

– на кожен прутинку повинна накладатися однакова кількість настилок.

ляхівка:

- під час виконання кожна настилка має закріплюватись у петлю;

– треба стежити щоб настилки лягали рівно, утворюючи ромб посередині.

безчисні мережки:

- нитки для настилу треба вирізати невеликими ділянками – на один рапорт;

- треба слідкувати за послідовністю виконання рапорту узору.

шабак:

- під час виконання потрібно на кожен стовпчик вільно накладати однакову кількість стібків (4 – 5), не стягуючи мережку;

- після закінчення виконання мережки слід акуратно закріпити робочу нитку під настилом.

затяганка:

- виконуючи мережку, потрібно стежити за тим, щоб на кожен прутинку набиралась однакова кількість ниток основи;

- вишивальну нитку слід затягувати на місце витягнутої в такій самій послідовності, як і витягували;

– кожний ряд мережки треба виконувати справа наліво новою ниткою;

– на мережку через кожен чисницю підрізується одна нитка піткання.

квадратикова мережка:

– ширина закріпки для мережки повинна бути однаковою з усіх боків;

- стібки потрібно затягувати рівномірно, щоб утворилися в квадратах однакові дірочки;

- вишивальну нитку треба закріплювати акуратно під настилом або закріпкою.

Завдання для самостійної роботи:

1. Розробити орнаментальну композицію виробу за власним задумом.

2. Збір, ознайомлення з орнаментами, виконаними техніками прозора-рахункової групи.

3. Аналіз взаємозв'язку технік прозора-рахункової групи з іншими швами художнього вишивання в орнаментах.

4. Розробити інструкційну карту на технологію виконання мережки за вибором викладача.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 10

Види та технологія виконання мало поширених технік

Мета: Ознайомлення з видами з мало поширених технік, регіоном їх поширення.

Після виконання практичної роботи студент повинен:

- *знати:* особливості найпоширеніших мало поширених швів української вишивки; основні технологічні вимоги до технік вишивання; особливості та принципи побудови орнаментальних композицій та їх основні елементи.

- *вміти:* опрацьовувати мистецтвознавчу, наукову, технологічну та методичну літературу; раціонально організовувати процес роботи; розрізняти типи вишитих виробів; класифікувати техніки вишивання; добирати матеріали та інструменти для вишивання; виконувати зразки мало поширених технік з дотриманням технологічних вимог.

Обладнання: Тканина полотняного переплетення, нитки, голки, ножиці, зразки швів, зразки вишивок, інструкційні карти, альбом вишивок.

Питання для підготовки до роботи:

1. Назвіть мало поширені техніки ?
2. Прокоментуйте техніку вишивання шва півмісяці?
3. Які вимоги до вишивання шва вужики?
4. Які вимоги до вишивання загінного шва?
5. Які вимоги до вишивання кучерявого шва?
6. Вкажіть регіон поширення кучерявого шва?

Методичні вказівки до роботи

Ознайомитись з видами мало поширених швів – городоцький шов, вишивання бісером, заглінний шов, кучерявий шов.

Підготувати тренувальний рушничок для виконання зразків швів або клаптики тканини розміром 15 x 10 см.

Згідно з технологічними вимогами вишити мало поширені шви - городоцький шов, вишивання бісером, заглінний шов, кучерявий шов, 10 см. завдовжки кожний.

Теоретичні відомості

Городоцький шов складається з кількох технік, кожна з яких самостійно утворює мотиви узору. Узор побудований стрічковою системою. Одна з технік утворює шов „ланцюжок” з розширеною петлею, який є основним в узорах. Його вишивають на всю довжину узору суцільною стрічкою „вужиком”.

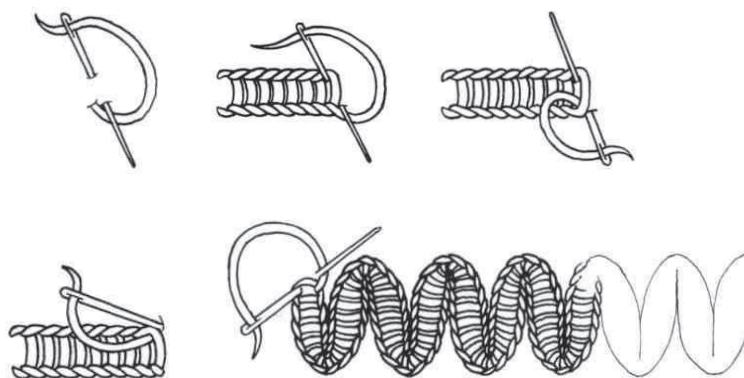

Рис.1. Технологія виконання городоцького шва – вужики.

Заглінний шов (Настил). Шов побутує на Прикарпатті, Гуцульщині, Тернопільщині. Цим швом вишивають узори різноманітною гамою кольорів.

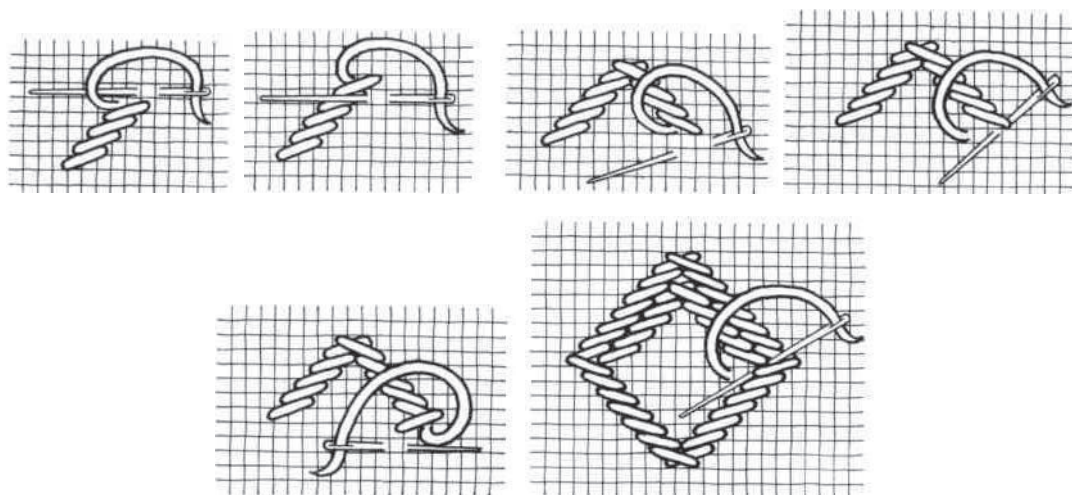

Рис.2. Технологія виконання загінного шва

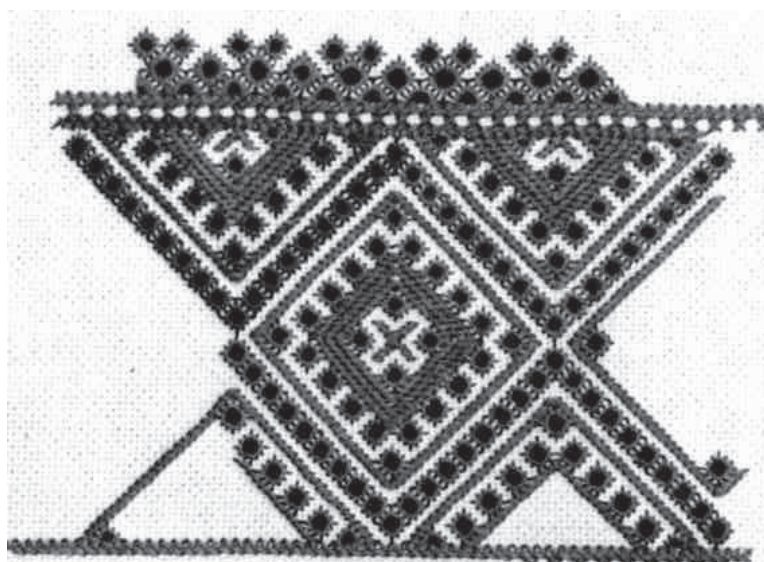

Рис.3. Приклад поєднання загінного шва та товмацької зірки

Завдання для самостійної роботи:

1. Збір, ознайомлення з орнаментами, виконаними мало поширеними швами. Розробити орнаментальну композицію виробу на основі мало поширених швів за власним задумом.
2. Аналіз взаємозв'язку мало поширених технік з іншими швами художнього вишивання в орнаментах.
3. Тренінгові вправи з практичного виконання мало поширених швів за теоретичним описом їх техніки і технології.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 11

Види та технологія виконання поверхнево-нашивних нерахункових технік

Мета: Ознайомлення з видами поверхнево-нашивних нерахункових технік, регіоном їх поширення.

Після виконання практичної роботи студент повинен:

- *знати:* розгорнуту класифікацію поверхнево-нашивних нерахункових технік вишивання; вимоги до підготовки ниток та тканини для вишивання; види гладі по вільному контуру та техніки її вишивання; основні технологічні вимоги до технік вишивання.

- *вміти:* добирати матеріали та інструменти для вишивання; виконувати зразки технік вишивання по вільному контуру; технологію вишивання рушникових швів; розробляти орнаментальні композиції для вишивання поверхнево-нашивних нерахункових технік.

Обладнання: Тканина, нитки, голки, ножиці, зразки швів, зразки вишивок, інструкційні карти, альбом вишивок.

Питання для підготовки до роботи:

1. Назвіть техніки поверхнево-нашивної нерахункової групи?
2. Назвіть мало поширенні техніки .
3. Прокоментуйте техніку вишивання шва хрест.
4. Які вимоги до вишивання гладєвих швів?
5. Порівняйте характерні особливості художньої і білої гладі.
6. Які вимоги до вишивання мережок?
7. Якими способами виконують декоративну гладь?

Методичні вказівки до роботи

Ознайомитись з видами поверхнево-нашивних не рахункових технік української народної вишивки – художня гладь, гладь по вільному контуру, рушникові шви, регіоном поширення.

Підготувати тренувальний рушничок для виконання зразків швів або клаптики тканини розміром 15 x 10 см.

Згідно з технологічними вимогами вишити поверхнево-нашивні рахункові шви – низинку, замкову низинку та занизування 10 см. завдовжки кожний.

Теоретичні відомості

До поверхнево-нашивних не рахункових технік належать: гладь, глухі декоративні сітки, рушникові шви.

Гладь – це вишивка, яка заповнює площину узору стібками, що можуть лягати в різних напрямках. Заповнення може бути повним або частковим. Гладдева вишивка буває одноколірною або багатоколірною.

Полтавська гладь – один із різновидів гладі у прикріп. На тканину наносять рисунок, підбирають нитки і виконують поверхневим настилом з персягами, які закріплюють гладдеві стібки на тканині.

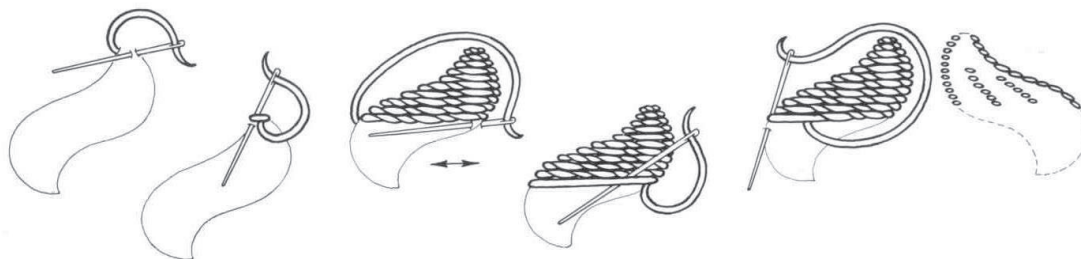

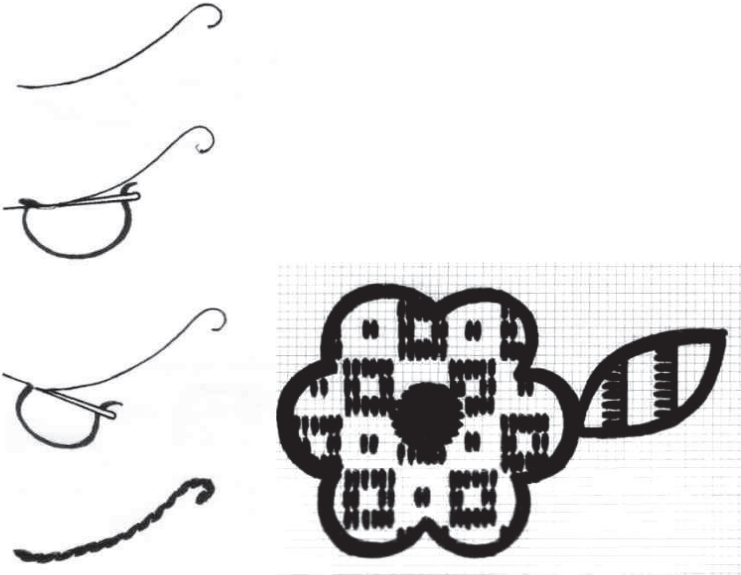
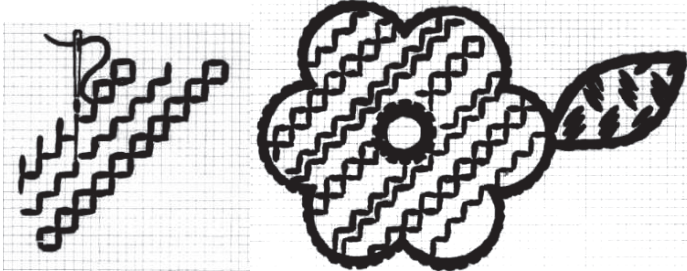
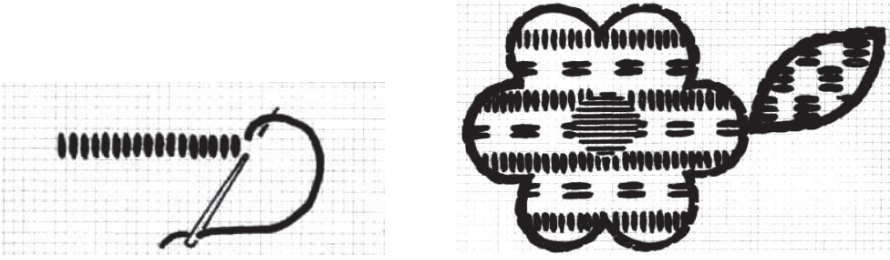
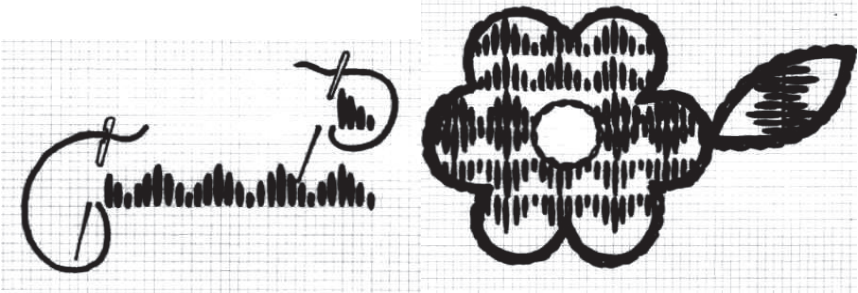
Рис.1 Технологія виконання полтавської гладі.

Інструкційна карта №1 Виконання багатоколірної художньої гладі

Графічне зображення	Прийоми виконання операцій
	<p>1. Наносимо малюнок на тканину.</p> <p>2. Закріплюємо вишивальну нитку і виконуємо перший двобічний стібок</p> <p>3. Так само, як і перший, виконуємо другий стібок, але коротший за нього</p> <p>4. У такій послідовності заповнюємо стібками зовнішній край малюнка – це буде перший ряд.</p> <p>5. Нитками іншого кольору шиємо другий ряд, заходячи стібками між стібки першого ряду, щоб був плавний перехід між кольорами.</p>

Інструкційна карта № 2. Технологія виконання рушникових швів

Прийоми виконання операцій	Графічне зображення операцій
1. рушниковий густий шов	
2. штапівка двостороння	
3. качалочки	
4. кутики	

5.просо	
6.кривульки	
7.шахматка	
8.хрестики	

Вимоги до виконання поверхнево-нашивних нерахункових технік:

декоративна гладь:

- необхідно стежити, щоб верхні стібки завжди починались і закінчувались на однаковій відстані від контуру узору;
- стібки повинні щільно прилягала один до одного щоб не просвічувалася тканина

художня гладь:

- потрібно пильнувати, щоб один колір якнайкраще входив в інший;
- якщо елемент узору має круглу форму, то стібки повинні, як промені, йти від центра в радіальному напрямку і щільно прилягати один до одного, що. не просвічувалася тканина;
- у правильно виконаної художньої гладі лицьовий і виворітній боки повинні мати однаковий вигляд;
- стібки двобічної гладі повинні мати довжину до 1 см.

полтавська гладь:

- стібки гладі слід виконувати зліва направо і щільно, щоб не просвічувалася тканина;
  - стібки треба накладати паралельно ниткам тканини або за формою елементів узору;
- якщо довжина стібка більша ніж 1 см, то його треба прикріплювати до тканини персягом.

біла гладь:

- стібки гладі повинні лягати перпендикулярно до настилу;
- у листку спочатку вишивають одну частину, а потім іншу;
- вишиваючи зубці, стібки кладуть перпендикулярно до краю виробу.

рушникові шви:

- заповнюючи елементи узору, слід рахувати нитки від контуру;
- лицьовий і виворітній боки повинні мати однаковий вигляд заповнень;
- треба стежити за чіткістю виконання стеблового шва, не допускаючи деформації узору.

Завдання для самостійної роботи:

1. Збір, ознайомлення з орнаментами, виконаними рідкісними швами.
2. Аналіз взаємозв'язку швів поверхнево-нашивних не рахункових технік з іншими швами художнього вишивання в орнаментах.
3. Розробити орнаментальну композицію виробу на основі рідкісних швів за власним задумом.
4. Тренінгові вправи з практичного виконання рідкісних швів за теоретичним описом їх техніки і технології.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №12

Ажурна вишивка

Мета: Ознайомлення з технологією виконання ажурної вишивки, вимогами до виконання, регіоном поширення.

Після виконання практичної роботи студент повинен:

- *знати:* розгорнуту класифікацію технік вишивання; вимоги до підготовки ниток та тканини для вишивання; види ажурних швів та техніки їх вишивання; основні технологічні вимоги до технік вишивання.

- *вміти:* добирати матеріали та інструменти для вишивання; виконувати зразки ажурної вишивки, рушникових швів; розробляти орнаментальні композиції для вишивання ажурною вишивкою.

Обладнання: Тканина, нитки, голки, ножиці, зразки швів, зразки вишивок, інструкційні карти, альбом вишивок.

Питання для підготовки до роботи:

1. Який зміст акумулює в собі назва рушник?
2. Дайте визначення рапорт, орнамент?
3. Які вимоги до тканини, на якій вишивають ажурну вишивку?
4. Які нитки потрібно для вишивання ажурних швів?
5. Як закріплюють нитку на тканині при вишиванні?
6. Вкажіть на характерні особливості орнаментів, вишитих рушниковими та ажурними швами.

Методичні вказівки до роботи

Ознайомитись з видами ажурних швів – цирка, зерновий вивід, курячий брід, бриди, павуки, ажурна сітка.

Ознайомитись з вимогами до вишивання ажурних швів, способами закріплення нитки при вишиванні ажурних швів.

Підготувати тренувальний рушничок для виконання зразків швів або клаптики тканини розміром 25 x 20 см.

Згідно з технологічними вимогами вишити ажурну вишивку - бриди, павуки, ажурну сітку.

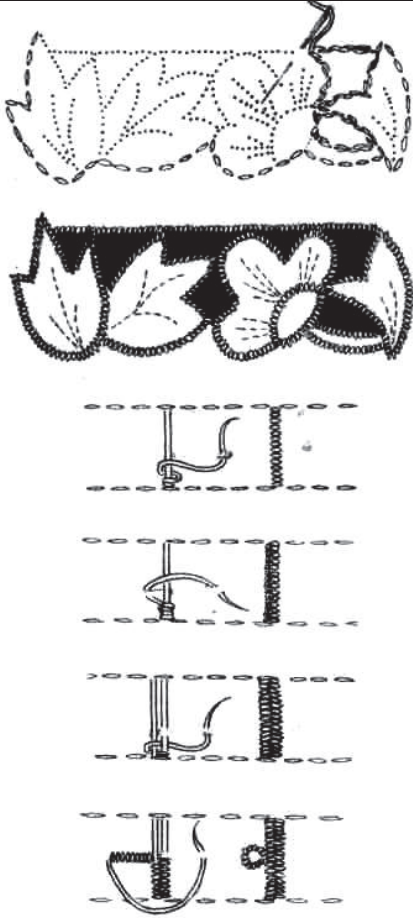
Теоретичні відомості

Ажурну вишивку виконують на будь-якій однотонній тканині незалежно від її товщини і щільності. Нею оздоблюють вироби столового і постільного асортименту тощо. Для роботи використовують тонкі міцні бавовняні, шовкові нитки в тон тканини або білі. Нанесені на тканину контури малюнка для ажурної вишивки обшивають двічі: спочатку швом уперед голку дрібними стібками, потім ці стібки покривають петельним швом або гладцевим валиком. Виконавши настил гладі по всьому малюнку, починають шити бриди і павуки(Інструкційна карта №1 та №2).

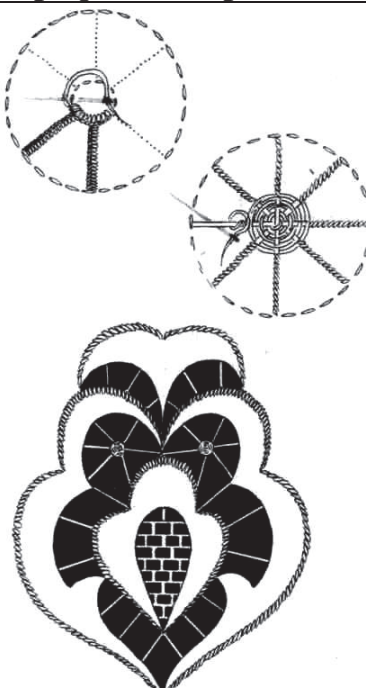
Ажурну сітку у вишивці застосовують нарівні з бридами і павуками. Нею з'єднують деталі в узорі, а також заповнюють серединки квітів та інших елементів. Інструкційна карта №3.

Цирка поєднує в собі наскрізний і глухі шви та виконується за рахунком або по нанесеному на тканину рисунку(рис.1). Техніка характерна для Буковини. Контур нанесеного на тканину вільного узору обшивають гладдю або тамбурним швом в один або два ряди. Серединка квітів та інших фігур заповнюють різними сітками, гладдю. Геометричні фігури, які виконують за рахунком ниток тканини, обшивають гладдю. За межами контурів узору з тканини висмикують нитки на сітку, яку потім обплітають білим або кольоровими нитками.

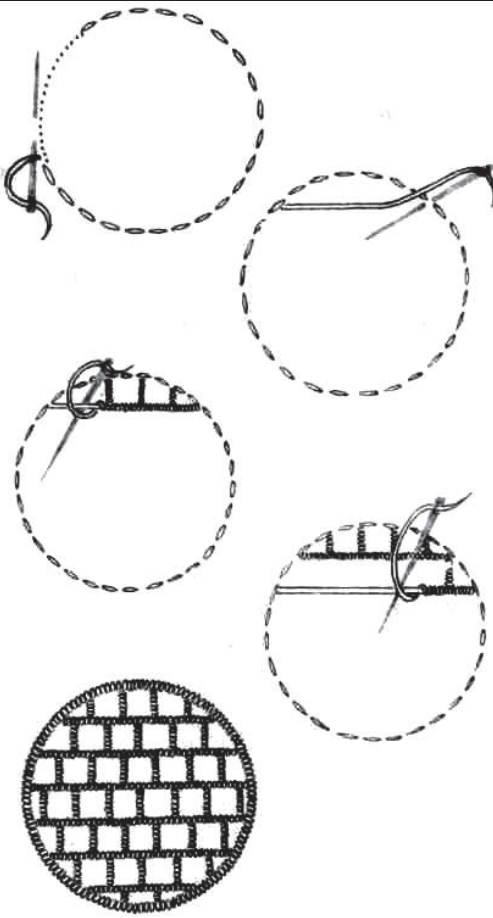
Інструкційна карта № 1. Технологія вишивання ажурної вишивки

Прийоми виконаних операцій	Графічне зображення операцій
<p>1. Якщо в узорі не передбачено брид, павуків і сіток, то:</p> <p>а) наносимо його на тканину і контур обшиваємо швом уперед голку</p> <p>б) по цьому шву виконуємо гладцевий валик, стягаючи вишиваємо жилки, після прання між деталями узору вирізаємо тканину.</p> <p>2. Виконання простої бриди – між контурами деталей натягуємо нитку й у зворотному напрямку обкручуємо її.</p> <p>3. Виконання бриди петельним швом</p> <p>4. Виконання бриди способом плетіння ліски</p> <p>5. Виконання бриди з петельками</p>	

Інструкційна карта № 2. Технологія виконання павуків

Назва	Графічне зображення
<p>1. З бридами та тканиною в центрі</p> <p>2. З бридами та насівкою в центрі</p> <p>3. Ажурна вишивка, виконана павуками, гладцевим валиком та ажурною сіткою</p>	

Інструкційна карта №3. Технологія виконання ажурної сітки

Прийоми виконання операцій	Графічне зображення операцій
<p>1. Визначаємо місце для виконання аплікації і наносимо на основу тканини малюнок</p> <p>2. На лицевий бік накладної тканини переводимо контур малюнка і вирізуємо його, відступивши від контуру 2...3 мм (якщо тканина сипуча)</p> <p>3. У зворотному напрямку обкручуємо цей стібок, виконуючи від нього через рівні проміжки відтяжки до контуру</p> <p>4. На другому стібку виконуємо відтяжки у шаховому порядку</p> <p>5. У такій послідовності виконуємо всю сітку</p>	

Зерновий вивід – це ажурний скісний шов(рис.2). Шіють стібки на трьох-чотирьох нитках, залежно від гатунку тканини. Кожен стібок роблять, вколюючи голку в одні й ті самі дірочки, одночасно стягуючи робочого ниткою нитки тканини так, щоб дірочки були однакові. Зерновий вивід доповнює такі шви, як лиштва, вирізування, виколування, хрестик.

Курячий брід (рис.3) – це виворітний бік зернового виводу, але вертикальні й горизонтальні стібки двічі не повторюються. Цей шов застосовують у поєднанні з лиштвою, вирізуванням, солов'їними вічками.

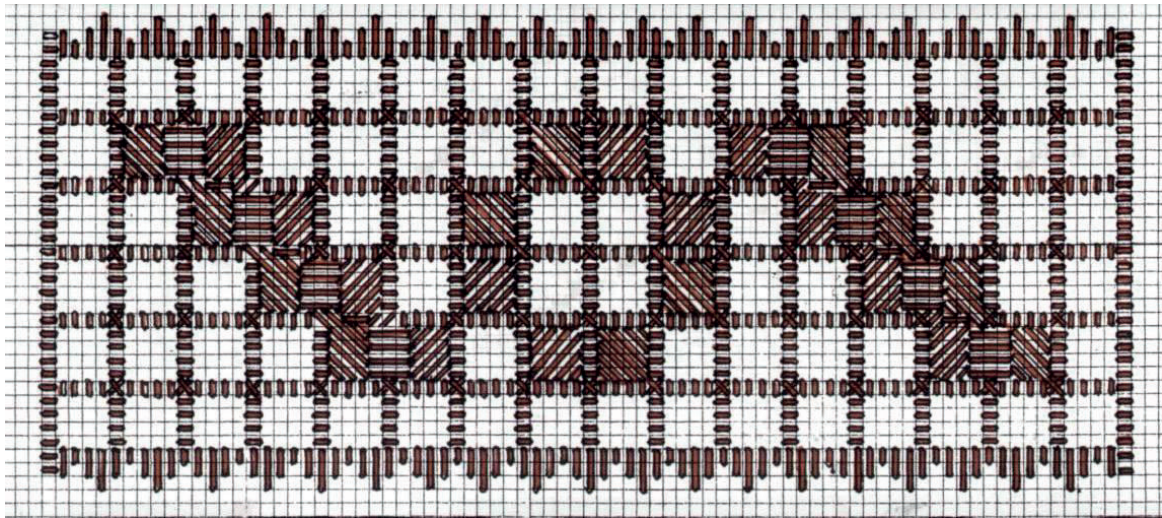
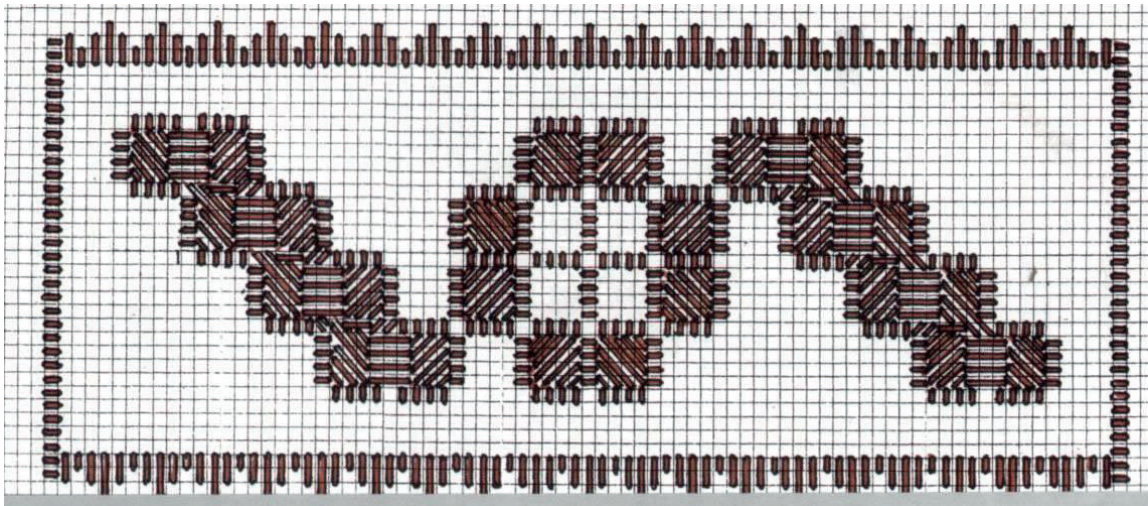

Рис.1. Технологія виконання цирки.

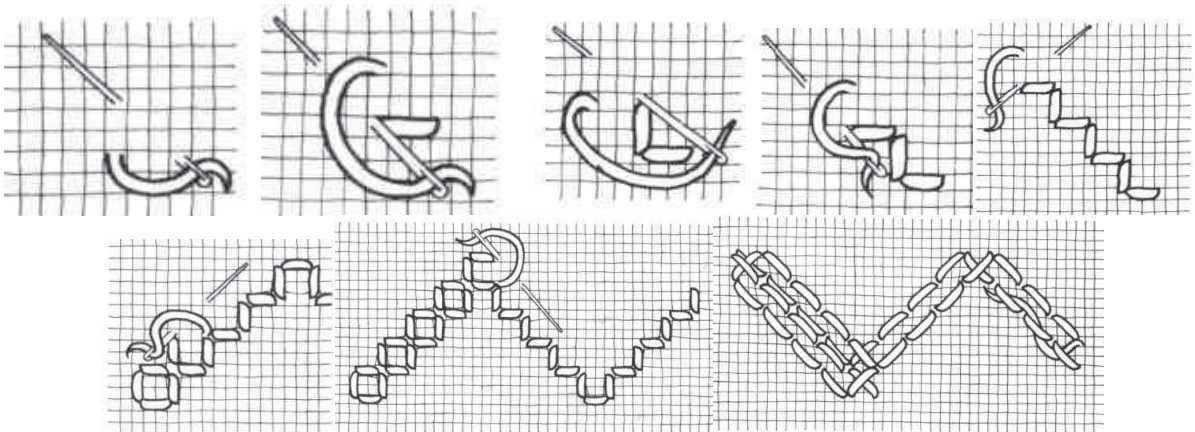

Рис.2. Технологія виконання шва зерновий вивід

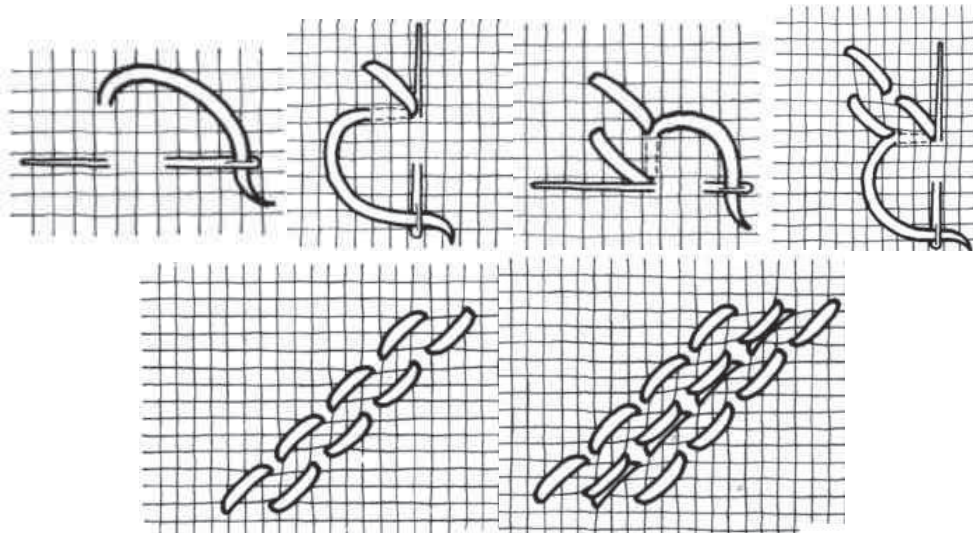

Рис.3. Технологія виконання шва курячий брід.

Вимоги до виконання ажурних швів:

ажурна вишивка:

- контури узору повинні мати однакову товщину;
- нитки для обведення контуру повинна бути товстішою за основу, щоб надати вишивці рельєфності;
- бриди і павуки слід виконувати тоді, коли контур уже обшитий швом уперед голкою;
- нитки для брид слід прокладати так, щоб не стягувати тканину;
- відтяжки в ажурній сітці треба робити на однаковій відстані одна від одної щоб клітинки мали однакову форму.

зерновий вивід:

- під час виконання тканину постійно повертають зліва на право, а узор виконують справа наліво або навпаки;
- усі стібки вишивальної нитки міцно стягують.

курячий брід:

- треба стежити за послідовністю накладання і стягування стібків;
- середні рядки стібків повинні збігатися.

Завдання для самостійної роботи:

1. Збір, ознайомлення з орнаментами, виконаними ажурними швами.
2. Аналіз взаємозв'язку ажурних швів з іншими швами художнього вишивання в орнаментах.
3. Розробити орнаментальну композицію виробу на основі ажурних швів за власним задумом.
4. Тренінгові вправи з практичного виконання ажурних швів за теоретичним описом їх техніки і технології.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №13.

Вишивка бісером, стеклярусом, блискітками

Мета: Ознайомлення з техніками вишивання намистом, бісером, стеклярусом.

Після виконання практичної роботи студент повинен:

- *знати:* вимоги до підготовки матеріалів та інструментів для вишивання бісером; найпоширеніші техніки вишивання бісером, стеклярусом, блискітками; основні технологічні вимоги до технік вишивання бісером, стеклярусом, блискітками; вимоги до кінцевого опорядження вишитих бісером виробів, їх зберігання та догляду

- *вміти:* виконувати зразки технік вишивання вишивки бісером, стеклярусом, блискітками з дотриманням технологічних вимог; розробляти орнаментальні композиції для вишивання бісером, стеклярусом та блискітками; опоряджувати вироби, вишиті бісером, стеклярусом, блискітками.

Обладнання: Тканина полотняного переплетення, нитки, голки, ножиці, зразки швів, зразки вишивок, інструкційні карти, зразки вишивок.

Питання для підготовки до роботи:

1. Назвіть способи пришивання бісеру.
2. Як прикріплюють блискітки до тканини?
3. Які способи пришивання стеклярусу?
4. Які вимоги до вишивання гладдєвих швів?
5. Перелічіть необхідні інструменти та матеріали для вишивання бісером та лелітками.

Методичні вказівки до роботи

Ознайомитись з історичними витоками появи та розвитку вишивання бісером в Україні.

Ознайомитись з матеріалом та інструментами необхідними для вишивання бісером, блискітками та стеклярусом.

Ознайомитись з технологією вишивання бісером, блискітками та стеклярусом, способами закріплення вишивальної нитки.

Підготувати тренувальний рушничок для виконання зразків швів або клаптики тканини розміром 15 x 10 см.

Згідно з технологічними вимогами вишити узори 10 см. завдовжки бісером - шов у прикріп, упрокол, за рахунком, блискітками, стеклярусом, ажурними зубцями

Теоретичні відомості

Техніка вишивання намистом і бісером не дуже складна, але потребує навичок і кмітливості. Основна умова – бісеринки під час вишивання мають лягати рівно, з однаковим нахилом і на однаковій відстані.

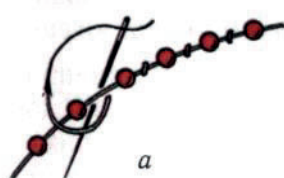

Рис. 1.Шов уприкріп

Шиття уприкріп (Рис.1) виконують так: на нитку, закріплену на тканині вузликом, голкою нанизують потрібну кількість намистинок. Нитку викладають по нанесеному узору, а іншою, робочою, ниткою закріплюють до тканини стібками - пересягами у проміжках між намистинками.

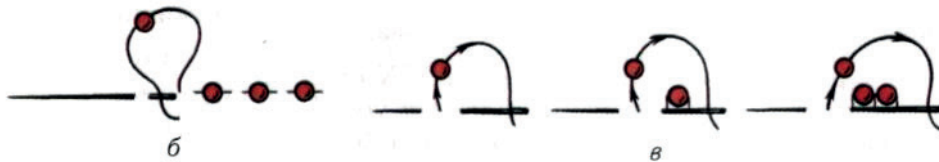

Рис.2.Шов упрокол

Шиття упрокол — це закріплення кожної намистинки стібками шва вперед голку (рис.2, а) та назад голку (рис.2, б). Голкою на нитку набирають намистинку й закріплюють її на тканині впритул одна до одної або на деякій відстані. Закріплювати намистинки можна й вузликосим швом (рис.2, в) або довгими стібками (рис.2, г).

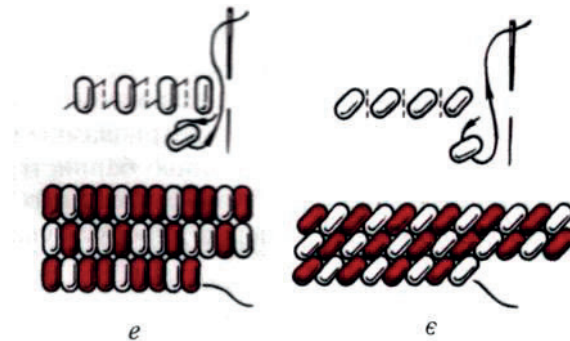

Рис. 3.Шиття за рахунком

Шиття за рахунком застосовують при вишиванні узорів хрестиком, де кожна бісеринка відповідає хресту на узорі. Намистинки нашивають на тканину відповідними рядами, рівними або похилими стібками шва півхрестик (рис. 3, а, б). Невеликі елементи узорів можна суцільно зашити бісером, набираючи на нитку одночасно кілька бісерінок (рис.3, в).

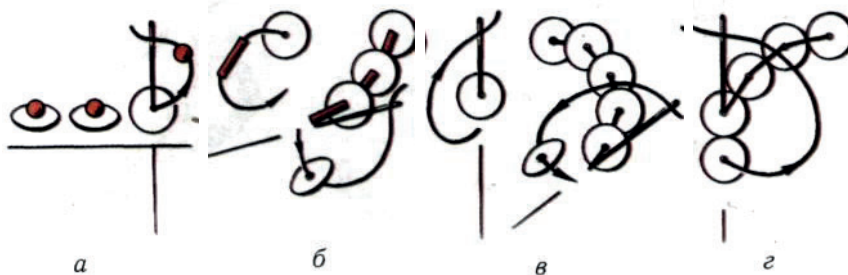

Рис.4. Способи пришивання блскіток

Блискітки нашивають на тканину за допомогою бісеринки або стеклярусу на деякій відстані (рис. 4, а, б) чи впритул одну до одної або перекриваючи половину нижньої блискітки верхньою (рис. 4, в г). Нитки бажано брати під колір блискіток. Такі вишивки дуже поширені у костюмах для сцени.

Слід пам'ятати, о блискітки деформуються під впливом тепла і пари, тому таку вишивку не можна прасувати гарячою праскою ні з лицьового боку, ні через вологу тканину.

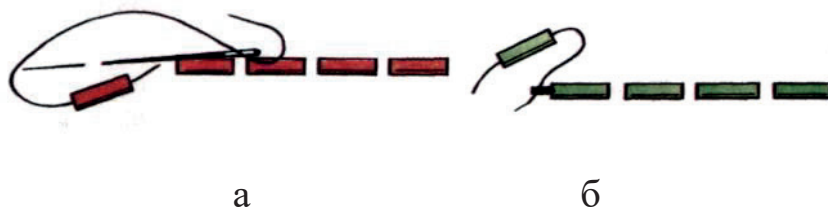

Рис. 5. Способи нашивання стеклярусу швом вперед голку і за голку
Стеклярус нашивають на тканину стібками шва вперед голку та назад голку (рис.5,а,б)

Вимоги до виконання:

- нитки для вишивання повинні бути міцними, навощеними, щоб бісер чи стеклярус не перетирав їх;
- намистики потрібно брати з великими дірочками, щоб голка могла вільно пройти крізь них двічі;
- слід уважно стежити, щоб намистинки лягали рівно одна за одною;
- закріплюючи намистинки, потрібно щільно притягувати нитку, щоб вони не відставали від тканини.

Завдання для самостійної роботи:

1. Збір, ознайомлення з орнаментами, виконаним бісером.
2. Розробити орнаментальну композицію виробу на виконання бісером, стеклярусом та лелітками за власним задумом.
3. Тренінгові вправи з практичного виконання вишивки бісером стеклярусом та блискітками за теоретичним описом їх техніки і технології

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 14

Крій та розміщення вишивки на виробах

Мета: Ознайомитись із кроєм та розміщенням вишивки на виробах, основними типами крою та оздобленням сорочки, їх регіональними особливостями.

Після виконання практичної роботи студент повинен:

- *знати:* крій та розташування вишивки на виробах одягового та інтер'єрного призначення; вимоги до кінцевого опорядження вишитих виробів, їх зберігання та догляд;

- *вміти:* опрацьовувати мистецтвознавчу, наукову, технологічну та методичну літературу; виконувати крій вишитих виробів одягового та інтер'єрного призначення; розташовувати вишивку на виробах; опоряджувати вишиті вироби.

Обладнання: зразки вишивок, вироби декоровані вишивкою (прошви, рушники, серветки), альбом «Українська вишита сорочка».

Питання для самопідготовки:

1. Як розміщують вишивку на виробах інтер'єрного призначення?
2. Які функції виконує одяг?
3. Які фактори вплинули на формування українського костюма?
4. Які мотиви належать до тваринного орнаменту?
5. Назвіть типи крою жіночих сорочок?
6. Назвіть принципи орнаментальних композицій.

Методичні вказівки для виконання практичної роботи

Ознайомитись з асортиментом вишитих виробів, способом розміщення вишивки на них.

Ознайомитись з типами крою чоловічих та жіночих сорочок.

Ознайомитись з оздобленням українських сорочок.

Охарактеризувати орнаментику та колористику вишивок сорочок.

Ознайомитись з технологією виконання пухликів та бриж.

Ознайомитись з технологією виконання змережу вальних швів

Розробити орнаментальну композицію сорочки за власним задумом.

Виготовити креслення сорочки уставкового типу.

Розкроїти тканину на задані деталі.

Підготувати деталі крою сорочки до обробки.

Підготувати клаптики тканини розміром 15x10 см. Користуючись інструкційними картами виконати пухлики, брижі та змережу вальні шви згідно з технологічними вимогами 10 см. завдовжки кожний.

Пошити сорочку у масштабі.

Теоретичні відомості

За призначенням вишиті вироби поділяють на чотири групи: до першої належать: столова білизна, скатертини, серветки; до другої групи належить постільна білизна; до третьої групи належать вироби інтер'єрного призначення: рушники, фіранки; до четвертої групи належить одяг.

Типи крою та оздоблення чоловічих та жіночих сорочок.

Сорочка – один із найдавніших елементів одягу, що зберіг свою форму натільного одягу на всій території України майже до початку ХХ ст. У період Київської Русі сорочка, сорочиця означала як натільний, так і верхній одяг взагалі, шилася з полотна та сукна. Білий колір сорочки є загальнослов'янською традицією, – це своєрідний еталон українських сорочок ХІХ ст.

Чоловічі і жіночі сорочки в ХІХ ст. в цілому в Україні залежно від їх призначення, локальних варіантів крою, можна виділити наступні типи сорочок.: тунікоподібна, із плечовими вставками, з суцільнокроєним рукавом, на кокетці. Локальна специфіка основних типів крою виявилась у засобі поєднання плечової вставки та рукава зі станом, у розмірі та формі плечової вставки, рукавів та ласток, у характері призбирування верхньої частини рукава та горловини, в оформленні коміра та низу рукавів – манжет; у горизонтальному чи вертикальному членуванні стану сорочки. Розміри деталей сорочки, кількість полотнищ стану були тісно пов'язані з шириною доморобного полотна (у середньому 50 см), яка визначалася можливостями ткацького верстата.

Найдавнішою дослідники вважають сорочку тунікоподібного крою. Графічно його можна зобразити так (рис.1):

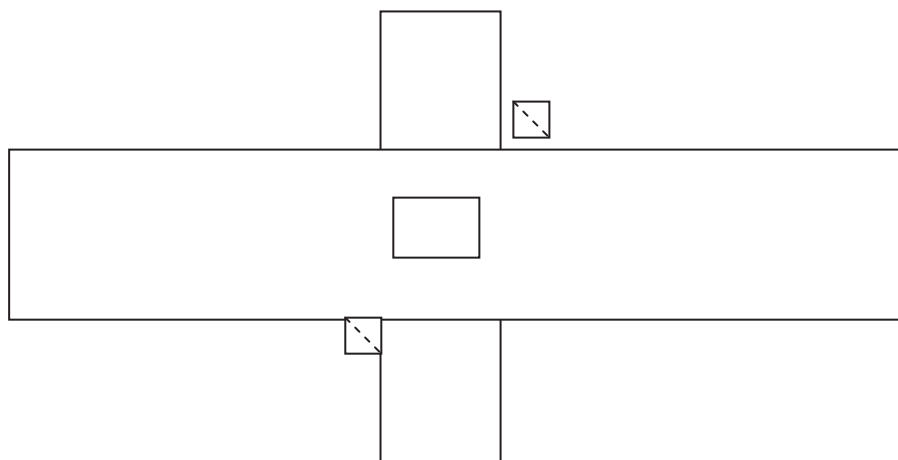

Рис.1. Графічне зображення сорочки тунікоподібного крою

Як видно із креслення, дана сорочка у розгорнутому стані нагадує хрест, що здавна є оберегом. Можливим є інший варіант цього типу крою, який дає змогу виконати вузькі плечові частини і не використовувати ластовицю (клинця, що вшивається в рукав для розширення пройми) (рис.2):

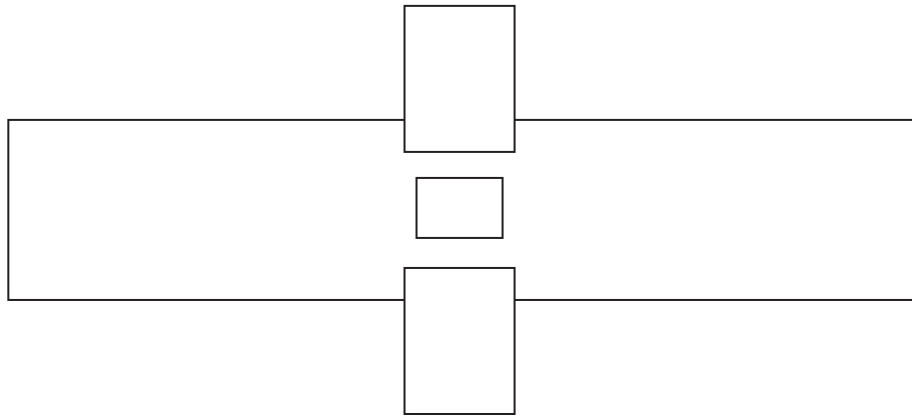

Рис.2. Модель тунікоподібної сорочки

Ще одним варіантом крою можна вважати сорочку з бочками, ластовицю в якій можна викроїти разом з ними чи окремо (рис.3):

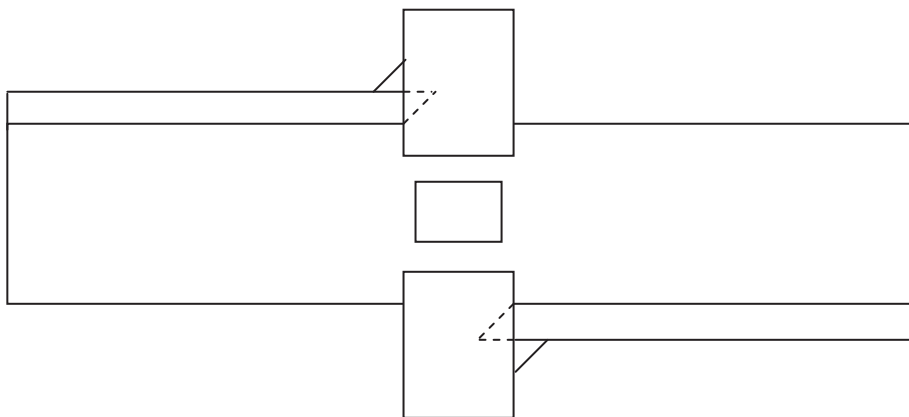

Рис. 3. Тунікоподібна сорочка з бочками

Даний тип крою дозволяє осучаснити сорочку, регулюючи довжину, ширину рукава, величину ластовиці, форму горловини та ін.

Найбільш поширеним став крій уставковий. Уставки — це прямокутні шматки полотна, які вшиваються між передньою та задньою частинами сорочки вздовж нитки основи або піткання стану сорочки. На

всій території України широко побутували обидва способи вшивання уставки.

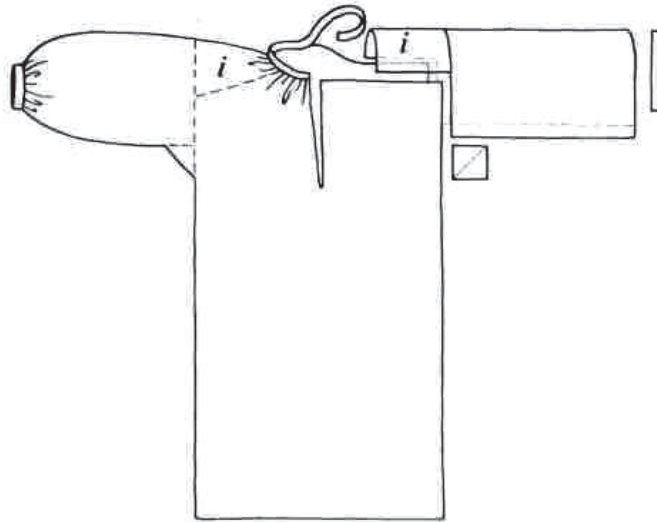

Рис.4. Уставковий крій жіночих сорочок.

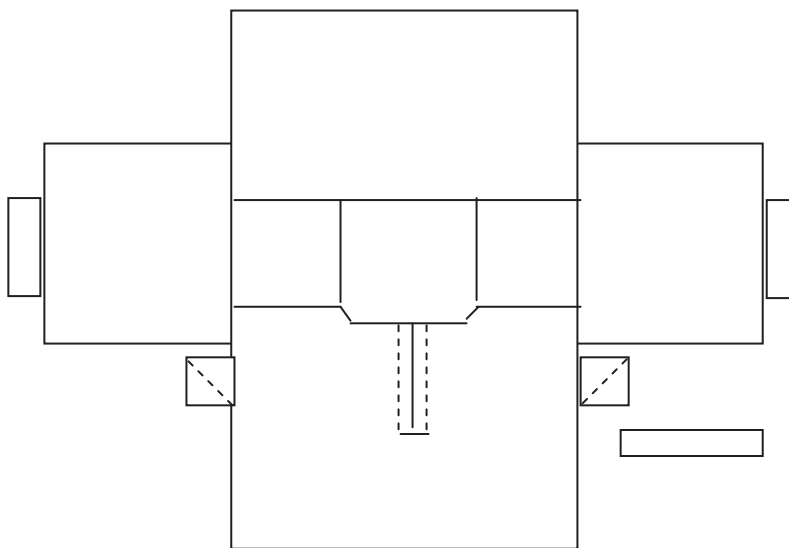

Рис.5. Графічне зображення розкладки уставкової сорочки

Оскільки в народному шитті найдавніші шви з'єднують не різане полотно, що стикується пругами (викінченням тканиня), то полотнища не накладають одне на одне, а скріплюють змержуванням. Змержування застосовують замість зшивання сорочок, плахт – усього одягу, що шиється із готових витканих полотнищ (рис.6). На Київщині, Полтавщині, на півдні України поширений спосіб змержування городками. Спочатку

готують край полотна: на виворіт підгортають тоненький рубець в 3 мм і підшивають його “своєю” ниткою так, щоб не було видно стібків. Змережування проводять зліва вправо. Під верхнім рубцем з лівого краю закріплюють, зв’язавши вузлика, нитку і настиляють один городок щільним петльованим швом (ширина городка має дорівнювати висоті). Нашивши городок на одному рубці, переходять на другий. Третій городок знов шиють на першому рубці. Виходить і оформлення рубців і з’єднання їх. Городками оформляють і окремий нижній рубець.

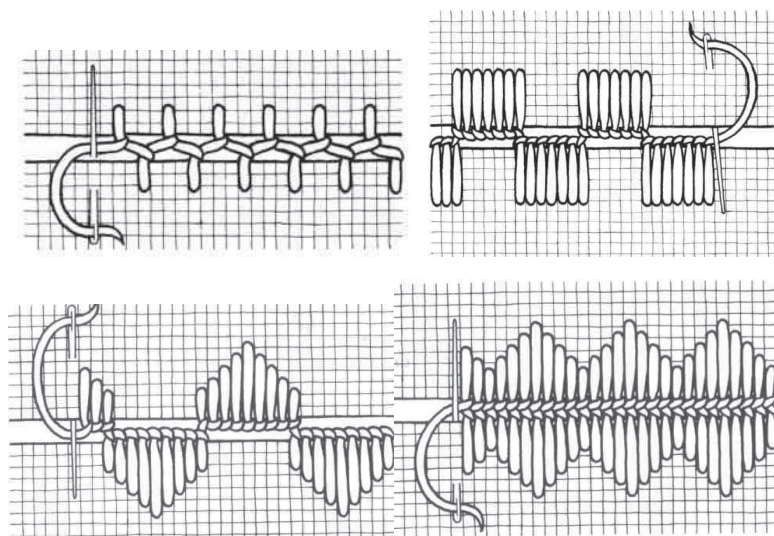

Рис. 6. Види змережувальних швів

Змережування зубцями складніше. Воно виконується так, як і городкове з’єднання, але якщо довжина стібків у городках однакова і йде по одній горизонтальній нитці, то при настилуванні зубців довжина стібків ритмічно варіюється: перший захоплює одну-дві горизонтальні нитки і далі поступово збільшується на одну нитку аж до гострого кутика зубця, від якого так само починається зменшуватись. Наступний зубчик виконується на кінці другого полотнища – так само, як і в шитті городками, настиляються зубці тим же петельним швом. Особливо міцне і ефективне змережування спеціальним плахтовим швом. Як і в попередніх способах зшивання, спочатку мережать зліва вправо. Плахтове

змережування нагадує зубчасте, в тільки в даному разі фігурки розміщені одна навпроти одної. Рисунок не зубчастий, а заокруглений, гострих кутів нема. Та найголовніше в цьому шві те, що стібки робляться по черзі то на верхньому, то на нижньому рубці. Кожна пара стібків однакової довжини, а кожен стібок притягається петлею.

Пухлики (рис.7). Виконують їх на верхній частині рукава в місцях де рукав пришивають до уставки. Край підгинаємо рубчиком, нитку закріплюємо на трьох нитках тканини і справа наліво виконуємо ряд вертикальних стібків. Так виконуємо кілька паралельних рядків. Притримуючи тканину натягуємо нитку, яка прошивала тканину і закріплюємо її. Утворені пухлики вирівнюємо. Брижі. Робочою ниткою швом уперед голку прокладають кілька рядків стібків з вивороту, набираючи на голку потрібну кількість ниток. Кожен рядок шиємо новою ниткою, а стібки повинні лежати один під одним. Притримуючи кінці ниток, тканину обережно стягують, утворюючи зборки. Поверх зборок швом за голку виконують оздоблення.

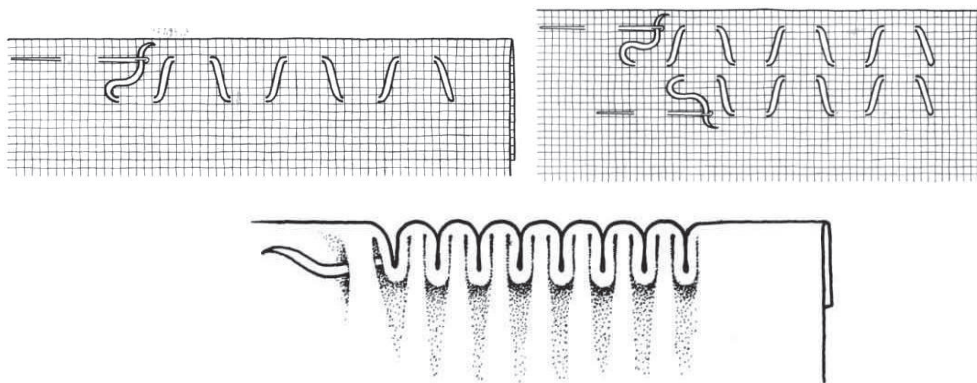

Рис. 7. Технологія виконання пухликів

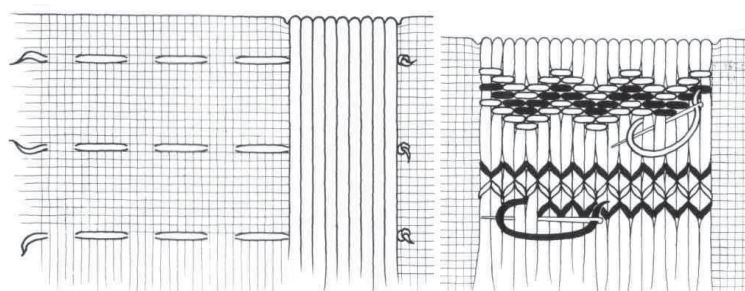

Рис. 8. Технологія виконання брижів

Рис. 9 Оформлення горловини швом “качалочка” та мережкою “панка”

Рис. 10. Оформлення горловини швом “петельний крайовий”
та мережкою “панка”

У сорочці тунікоподібного крою горловина може бути кругла чи прямокутна. Якщо горловина прямокутна і не передбачає коміра-стійки чи іншого коміра, то її можна оформити так: намітити лінію горловини на тканині, по всьому периметру наміченого прямокутника виконати шов “качалочка” (рис.9) або “петельний крайовий” (рис.10), не відступаючи від виконаного шва виконати 2-3ряди мережки “панка” (описуючи квадрат 2x2) для закріплення зрізу.

Завдання для самостійної роботи:

- 1.Розробити проект на виготовлення сорочки.
2. Самостійне практичне вишивання деталей сорочки.
3. Зробити замальовки з'єднувальних швів.
4. Збір орнаментів декорування сорочки свого регіону.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 15

Опорядження вишитих виробів

Мета: Ознайомити з правилами догляду за вишитими виробами; виконанням волого-теплової обробки. Навчити проводити контроль якості виробу.

Після виконання практичної роботи студент повинен:

- *знати:* вимоги до кінцевого опорядження вишитих виробів, їх зберігання та догляд, санітарно-гігієнічні вимоги та організацію праці під час волого-теплових робіт.

- *вміти:* користуватись обладнанням та пристроями для проведення ВТО, оцінювати якість готового виробу, дотримуватись правил безпечної праці при виконанні волого-теплових робіт, організувати та оформляти виставку творчих робіт.

Обладнання: Вишиті вироби, обладнання для волого-теплової обробки виробу.

Питання для підготовки до роботи:

1. Яких правил безпечної роботи слід дотримуватись при вишиванні виробу ?
2. Які обладнання та пристрої потрібні для проведення волого-теплової обробки виробу ?
3. Яких правил безпечної роботи необхідно дотримуватись під час ВТР?
4. Якими миючими засобами можна прати вишитий виріб ?
5. Як сушать вишиті вироби?
6. Чи усі вишиті вироби потрібно крохмалити?

Методичні вказівки до роботи

Ознайомитись з термінологією волого-теплових робіт.

Ознайомитись з правилами проведення волого-теплової обробки виробу

Провести волого-теплову обробку виробу: прання, крохмалення, сушіння, прасування виробу.

Теоретичні відомості

При проведенні волого-теплової обробки виробу слід дотримуватись наступних правил:

- не можна користуватися міцними розчинами хімічних реагентів;
- для виведення плям з бавовняних і льняних тканин забороняється використовувати кислоти і препарати, що містять сірчану, соляну або азотну кислоту;
- не можна хімічні реагенти розміщувати близько до вогню;
- плями слід виводити при яскравому денному світлі;
- перед хімічним чищенням потрібно попередньо визначити характер плями;
- важливо попередньо перевірити дію хімічного реагенту на клаптику тканини, з якої виводиться пляма, або на внутрішніх частинах виробу (під паском, кишенею тощо);
- потрібно пам'ятати, що пляму починають виводити від країв до центра;
- щоб уникнути розпливів навколо плями, ці місця змочують водою або посипають крейдою;
- пам'ятайте що свіжі плями виводяться швидко, а застарілі можуть не вивестися зовсім;

- під час прання пошитих виробів мийні засоби слід добирати з урахуванням волокнистого вмісту тканини і ниток;
- під час прання вишитих виробів мийні засоби слід добирати з урахуванням волокнистого вмісту тканини і ниток;
- щоб запобігти виникненню підпалин на вишитих виробках, слід правильно добирати режим волого-теплової обробки, який залежить від волокнистого вмісту тканин.

Завдання для самостійної роботи:

1. Здійснити практичний тренінг по виконанню волого-теплової обробки виробу.
2. Здійснити практичний тренінг по виведенню з тканини трав'яних, масляних, чорнильних, кров'яних плям
3. Здійснити практичний тренінг по виведенню з тканини плям від фруктів, червоного вина, поту, губної помади, кави, молока, праски, мух.

Література

1. Антонович Є., Захарчук-Чугай Р., Станкевич М. Декоративно-прикладне мистецтво. – Львів, 1992. – 272 с.
2. Білан М.С., Стельмащук Г.Г. Український стрій. – Львів, 2000. – 248 с.
3. Гасюк О., Степан М. Художнє вишивання. Альбом. – К.: Вища школа, 1989. – 259с.
4. Захарчук-Чугай Р.В. Українська народна вишивка: Західні області УРСР. – К., 1988. – 186 с.
5. Кара-Васильєва Т. Полтавська народна вишивка. – К., 1983. – 133с.
6. Кара-Васильєва Т., Чорноморець А. Українська вишивка. – К.: Либідь, 2002. – 160с.
7. Кот М. Вишивка Дрогобиччини: традиції і сучасність. – Львів: Інститут народознавства НАН України, 1999. – 107 с.
8. Кот М. Українська вишита сорочка. – Дрогобич: Коло, 2007, – 152.
9. Кулинич-Стахурська О. Мистецтво української вишивки. Техніка і технологія. – Львів: Місіонер, 1996. – 160 с.
10. Кульчицька А. Орнамент трипільської культури і українська вишивка ХХ ст. – Львів: Атлас, 1995. – 17с.
11. Литвинець Е.М. Голки, нитки, намистинки. – К.: Веселка, 1991.- 66с.
12. Мельничук Ю. Семантика українських вишитих рушників//Народне мистецтво. – 2005. - №1-2. – С. 59-65.
13. Ніколаєва Т. Український костюм. Надія на ренесанс. – К. Дніпро, 2005.–320 с.:іл.

14. Радкевич В.О., Пащенко Г. М. Технологія вишивки - К.: Вища школа, 1997. – 302 с.
15. Сорокіна Л.М. Учитесь вишивати. – К. Рад. Шк., 1984. – 95с.
16. Сусак К.Р. Українське народне вишивання: Навчальний посібник/ К.Р.Сусак, Н.А.Стеф'юк. – К.: Наук. Світ, 2006. – 281 с.
17. Теліченко О. Символ благословення життя //Народне мистецтво. – 1998.- №1-2. – С. 28-34.
18. Український народний одяг. – Торонто – Філадельфія, 1992. – 376 с.
19. Уріс І. Український народний орнамент кінця ХІХ – початку ХХ століття//Народна творчість та етнографія. –1993. – №1. – С. 53-59.
20. Фоменко І. Давні рушники і їх символіка //Народне мистецтво. – 1999. – №3-4. – С. 7-8.
21. Шудря Є. Подвижниці народного мистецтва: Бібліографічні нариси. Зошит 2/ за ред. М.Р.Селівачова. – К.: Вісник „Ант”, ДП „Нора-Друк”, „Ательє „Поліграфічний Комплекс”, 2005. -64с,:іл..
22. Шудря Є. Дослідники народного мистецтва: Бібліографічні нариси. Зошит 3/ за ред. М.Р.Селівачова. – К.: Вісник „Ант”, 2008. - 116с,:іл..